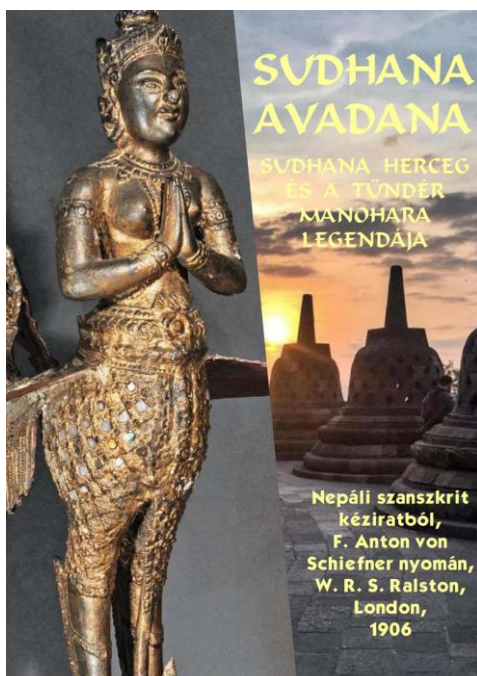

W. R. S. Ralston (1828–1889):
**Sudhana Avadana. Sudhana herceg és a
tündér Manohara legendája**¹⁴⁴

SUDHANA¹⁴⁵ AVADANA¹⁴⁶

*Sudhana herceg és a tündér Manohara legendája*¹⁴⁷

*Nepáli szanszkrit kéziratból, F. Anton von Schiefner nyomán, W. R. S. Ralston.
London 1906.*

¹⁴⁴ Fordította: Z. Tóth Csaba.

¹⁴⁵ A Borobudur templom egyik domborművén egy történet szól egy Sudhana nevű férfiről, aki leült egy lótuszó mellé. Ott találta Manoharát és nővéreit fürödni. Korábban Sudhana megtanult egy bölcs embertől egy varázsigét, hogy megnyomorítsa Manoharát. A domborművet készítő művész sikeresen mutatta be Manohara mozgásképtelenségét azzal, hogy egy sima háttérben elszigetelte, míg a tündérek az ég felé repültek és távoztak. Az egyik tündér meglepetten látta Manoharát, mert nem repült velük. A következő történet szerint Manohara feleségül vette Sudhanát, és a palotában él Sudhanával és az apjával, aki szintén király. A palotában élő nők azonban féltékenyek voltak Manohara szépségére, és azt tervezték, hogy megölik őt, amikor Sudhana egy hadjáraton volt. De mielőtt ez megtörtént volna, Manohara elnyerte a repülés képességét, és megszökött a palotából. (<https://borobudur.injourneydestination.id/en/avadanas-relief-stories-sudhana/>)

¹⁴⁶ Avadāna (szanszkrit; Páli: Apadāna) a buddhista irodalom egy olyan típusa, amely az előző életek erényes tetteit hozza összefüggésbe a későbbi életek eseményeivel. (<https://en.wikipedia.org/wiki/Avadana>)

¹⁴⁷ Angol szöveg: W. R. S. Ralston: Tibetan tales (derived from Indian sources). Chapter 5 - Sudhana-avadāna [Source: Kah-gyur, ii. 202-209.] <https://www.wisdomlib.org/buddhism/book/tibetan-tales/d/doc422829.html>

Élt egyszer réges-rég Panchālában két király, az egyik északon a másik délen. Panchala északi királya, akit Dhanának hívtak, törvénytisztelő uralkodó volt Hastināpurában, egy nagy, népes városban, ahol az emberek vagyonosak, egészségesek voltak, nem háborgatta őket semmilyen felfordulás, sem bűnözés, teljesen eltűntek a járványok, és bőséggel volt rizs, cukornád, ökrök és bivalyok. Ebben a városban volt egy nagy tó is, teli kék, piros és fehér lótuuszokkal, szemet gyönyörködtető vadréccékkel és vadludakkal. Mivel a Janmachitra nága,²⁾ aki ebben a tóban élt, időről-időre bőséges esőt küldött, így a föld nagyon termékeny volt; és mivel a birodalom bővelkedett ételben és italban, a lakosok hajlottak az adakozásra, áldozathozatalra és tiszteletadásra, segítve a shramanákat és brahmanokat, és a szegényeket.

Panchāla déli királya, aki nem tisztelte a törvényt, dőlyfős volt, indulatos és rossz természetű. Nem a törvénnyel összhangban uralkodott, és a birodalma lakóit a büntetésektől való állandó félelemben tartotta, fenyegette őket veréssel, börtönnel, kivégzéssel, mindenféle gonoszsággal. Mivel elbizakodott volt és nem a törvény szerint uralkodott, az istenség nem küldött esőt, amikor az emberek várták, s így a lakosok félelmükben és reménytelenségükben csapatostul hagyták el az országot, és letelepedtek Panchala északi királyának birodalmában.

Egy idő múlva, amikor Panchala déli királya vadászni ment és szemlét tartott a birodalmában, észrevette, hogy minden város és falu elhagyatott, a parkok gazosak, a templomok romosak. Ezt látva, így szólt a minisztereihez:

– Méltóságos urak, mi az oka, hogy ezek a városok és falvak elhagyatottak, és a parkok, meg az istenek templomai romosak, pusztulnak? Hová tűnt vajon a nép?

A miniszterek így válaszoltak:

- Az emberek elmentek Dhana birodalmába, Panchāla északi királyságába.
- Mi okból?
- Megbocsájtasz nekünk a tiszteletlen beszédért, felség?
- Beszéljete, meg fogok bocsájtani.

Erre így szóltak hozzá:

– Felség, mivel az északi Panchāla királya a törvénnyel összhangban uralkodik, az országa nagy, gazdag, egészséges, termékeny, sűrűn lakott, mentes a felfordulásoktól, és bűnözéstől; a betegségek itt teljesen eltűntek, bőséggel van rizs, cukornád, ökrök és bivalyok; és a nép, amely adakozó, áldozatkész és tisztelettudó, segíti a shramanákat és brahmanokat, és a szükségét szenvedő szegényeket. De mivel te, felség, hirtelen haragú és rossz természetű vagy, és a birodalmad lakóit állandóan a büntetésektől való félelemben tartod, fenyegetve őket botozással, bilincsekkel és kivégzéssel, mindenféle gonoszsággal, ezért az emberek, telve félelemmel és reménytelenséggel, az északi Panchāla királyának országába mentek.

Panchāla déli királya így szólt:

– Ó, urak, mit lehetne tenni, hogy az emberek visszatérjenek és újra a városokban és falvakban lakjanak?

A miniszterek azt felelték:

– Felség, ha követed az északi Panchāla királyát az uralkodásban, megóvhatod az országot jóakarattal és kegyes magatartással, és az emberek hamar visszatérnek.

Panchāla déli királya azt mondta:

– Urak, ha ez így van, én megóvom az országot jóakarattal és kegyes magatartással, ahogy északi Panchāla királya uralkodik; de tegyetek róla, hogy az emberek visszajöjjenek és újra a városokat és falvakat lakják.

– Felség, van még egy másik ok is, amiért Hastināpura városa virágzik. Ebben a városban él egy nága, melyet Janmachitrának hívnak, és egy nagy tóban lakik, amely teli van kék, vörös és fehér lótuszokkal, és mindenféle réccével és lúddal. Mivel a nága időnként bőséges esőt küld, az aratás mindig bőséges és a talaj rendkívül termékeny, és az ország bővelkedik ételben és italban.

A király azt kérdezte:

– Van-e valamilyen módja annak, hogy ezt a nágát idehozzuk?

– Felség, mivel vannak olyan emberek, akik jártasak a varázslásban, ez végrehajtható.

Erre a király megparancsolta, hogy hirdessék ki szerte az egész birodalmában, hogy egy zsák aranyat kap és egyúttal nagy megbecsülésben is részesül az, aki a Janmachitra nágát megszerzi az északi Panchālából, a déli Panchala részére. Egy idő múlva megjelent egy kígyóbüvölő a miniszterek előtt, és azt mondta, hogy ha megkapja a zsák aranyat, ő elfogja és elhozza a Janmachitra nágát. A miniszterek előhozatták a zsák aranyat, és a kígyóbüvölő azt mondta:

– Ezt a zsák aranyat egy tisztességes emberre bízom, és majd adjátok nekem, amikor elhozom a Janmachitra nágát.

Amikor ezt megígérték neki, a kígyóbüvölő elhelyezte a zsák aranyat egy megbízható embernél, és elindult Hastināpura városába. Mivel jártas volt a jelekben, és gondosan megfigyelte a tó egész környékét, mikor odaért, észrevette, hogy a Janmachitra nága a tónak mely pontján lakik. Visszatérve a miniszterekhez, azt mondta nekik:

– Adjatok áldozati felajánlásokat és eszközöket, és hét napon belül elfogom és elhozom a nágát.

Mármost, a nága meglátta a kígyóbüvölőt, és azt mondta magában: „Ez az ember azért jött, hogy elfogjon, és ha hét nap múlva elfog, nagy szenvedésbe esem, mert elszakít a szüleimtől. Mit tegyek? Kihez könyörögjek védelemért?”

A tó környékén élt két vadász, Masūraka és Phalaka. Mivel a tó közelében éltek, nemcsak szárazföldi állatokat ejtettek el, mint amilyenek a nyúl, szarvas, vaddisznó, és a többi, mely a tóhoz jár inni, hanem halat, teknőst, és más vízi állatot is. A két vadász közül Masūraka már meghalt, de Phalaka életben volt. Mivel a Janmachitra nága látta, hogy nincs más, mint Phalaka, aki segíthetne neki megmenekülni, így a nága emberi alakot öltött, Phalakához ment, és azt mondta neki:

– Ó barátom, tudod-e, hogy Dhana király birodalma mitől olyan hatalmas, gazdag, egészséges, termékeny, és népes, mitől bővelkedik rizsben, cukornádban, ökrökben és bivalyokban?

A vadász így válaszolt:

– Jól tudom, igen, ez azért van, mert a király a törvénnyel összhangban uralkodik, és jóakarattal, kegyes magatartással védelmezi birodalmát.

A nága azt mondta:

– És tudod-e, hogy mindez még miért van így, egy másik ok miatt is?

A vadász azt felelte:

– Van egy másik ok is valóban. Ebben a tóban él a Janmachitra nága, aki időnként bőséges esőt küld, melytől a talaj nagyon termékenyé válik, és bőséggel ad ételt és italt.

Janmachitra azt mondta:

– De ha ezt a nágát valaki elvinné erről a földről, többé nem lenne képes erre a szolgálatra, és nagyon boldogtalan lenne, hogy elszakították a szüleitől. Mi lenne, ha az ország királyától és lakóitól elvinnék? Mi lenne, ha veled történne ez?

– Veszélybe kerülnénk.

– Tudod-e, ki ez a nága?

– Nem!

– Én vagyok az, és egy kígyóbűvölő a déli Panchālából el akar vinni. Most elment áldozati ajnadékokért és eszközökért, és vissza fog térni hét nap múlva. Ekkor khadira-fából készült szegeket fog levetni **3**) a tó négy sarkában, különféle színű fonalakat fog felfüggeszteni, és varázsszavakat fog mondani. Ezidő alatt neked el kell rejtőznöd valahol a közelben. De amikor a ceremóniája közben a tó vize bugyogni és áradni kezd, és én előjövök a vízből, akkor neked ki kell feszítened az ijad a kígyóbűvölőre, és gyorsan hozzá futva azt kell mondani, 'Fordítsd meg a varázslatod, mert ha nem így teszel, elválasztom a fejed a testedtől, és a tó fenekére hajítom.' De ha a kígyóbűvölő anélkül hal meg, hogy a varázslata visszafordult volna, akkor a halála után is egész életemben megkötve maradok az ereje által.

A vadász így szólt:

– Nem csupán magamért tenném meg, hogy a szolgálatra legyek, hanem még inkább az egész királyságért. Szót se többet.

A nága ekkor eltűnt. Amikor letelt a hét nap, a vadász elrejtőzött egy közeli helyen. A kígyóbűvölő megjelent, és megkezdte az előkészületeket az áldozatbemutatásra, beütötte a khadira-fa szögeit a tó négy sarkán, felfüggesztette a különféle színű fonalakat, és elkezdte kántálni a varázsigéket. Amikor a víz bugyogni kezdett, a vadász kilőtt rá egy nyilat, majd kardot rántott, és így kiáltott:

– Varázslattal el akarod vinni a nágát, amely a földünkön lakik? Fordítsd meg a varázslatod, mert ha nem így teszel, elválasztom a fejed a testedtől, és a tó fenekére hajítom.

A kígyóbűvölő, érezve a nyíl ejtette fájdalmát és a halálfélelmet, megfordította a varázslatot, majd a vadász végképp megölte. Amikor a nága így megszabadult a varázslat hatalmától, előjött a tóból, megölelte a vadászt, és e szavakat intézte hozzá:

– Te vagy az anyám, te vagy az apám. Mivel megbízhattam benned, és eltávozott a veszedelem, hogy elválasztanak a szüleimtől, jöjj, menjünk el hozzájuk.

A nága elvezette a vadászt a szülei lakóhelyéhez, akik megvendégelték őt mindenféle étellel és itallal, megajándékozták drágakövekkel, és a nága így szólt a szüleihez:

– Ez az ember megmentett, ő a barátom, a rokonom lett. Megmentett attól, hogy elszakítsanak tőletek.

A szülők a nágának is megadtak mindent, amire vágyott, mindenféle drágaságot ajándékoztak neki. Ezeket magával vitte, és visszament a tóba.

Nem messze a tótól volt egy remeteség, körülötte virágokkal, gyümölcsökkel, és különféle énekesmadarakkal. Egy rishi élt itt, aki teli volt szelídséggel, kegyességgel és kedvességgel minden élőlény iránt. Ehhez a rishihez elment a vadász, és a reggelt, nappalt, estét nála töltötte. Elmesélte neki, mi történt vele és a Janmachitra nágával. A rishi azt mondta neki:

– Mihez kezdesz a drágakövekkel és arannyal? A nága szüleinél van az amogha-lánc.**4**) Ezt kell elkérned.

A vadászban vágy ébredt az amogha-lánc iránt, és követve a rishi tanácsát, ismét elment a nágák lakóhelyére. Itt meglátta az amogha-láncot a nágák lakóhelyének bejáratánál, és belépett a lakhelyre. A Janmachitra nága és a többi nága örültek neki, és drágaköveket adtak neki. De ő azt mondta:

– Nem drágakövekre van szükségem; inkább adjátok nekem az amogha-láncot.

Janmachitra azt válaszolta:

– Minek kell az neked? Nekünk nagyobb szükségünk van rá. Amikor a Garuda lecsap ránk, ez a lánc az, ami biztosan megvéd bennünket.

A vadász így szólt:

– Mivel csak ritkán fenyeget titeket a Garuda okozta veszély, így erre nincs olyan nagy szükségetek. De nekem állandóan kell. Ezért add nekem, és ezzel elvégzem a jó szolgálatomat irántad.

A Janmachitra nága azt mondta magában: „Mivel ez az ember nagy szolgálatot tett nekem, neki adom a láncot, de előbb megkérdem apámat és anyámat.” Miután megkérdezte a szüleit, a vadásznak adta a láncot. A vadász pedig, amint kipihente magát, hazatért az amogha-lánccal a nágák lakóhelyéről, teljes boldogságban és örömben.

Dhana királynak és hitvesének nem volt sem fia, sem leánya. Történt egyszer, hogy a király magában ült, állát tenyerében nyugtatva, elmerülve a gondolataiban, hogy mivel sem fia, sem leánya nincs, a családja kihal az ő halálával, a házában összegyűjtött kincsek más kezébe kerülnek, és másik király uralkodik mindenben, ami az övé volt. Ahogy mindezen töprengett, a shramanák és brahmanok, a barátai, társai és rokonai megkérdezték, miért szomorkodik annyira. Mikor elmondta nekik minden gondolatát, ők azt mondták neki:

– Örvendezve imádkozz az istenekhez. Akkor fiad fog születni.

Mivel nem volt fia, de szeretett volna, imádkozott Sivához és Varunához, Kuverához és Vászudévához, és így tovább, különböző más istenekhez is, a parkok isteneihez, az erdők isteneihez, a keresztutak isteneihez, a három út isteneihez, a felajánlások isteneihez, a mindentkísérő istenekhez, és a születés idejének jótékony isteneihez. Mert azt mondják, hogy a fiúk és leányok ilyen imák következtében születnek, nem másképp; így például ezer fiú is születhet világaluraló fejedelemnek ilyen imák segítségével.

Ílymódon imádkozva, Dhana király meghallgatásra talált, és a bhadrakalpa [világkorszak] egyik bodhiszattvája lépett jó hitvese méhébe. Néhány asszony az előrelátás képessége révén ismeri az öt sajátosságot, melyek egyike az, hogy tudják, fiú vagy leány lesz a születendő gyermek. Ha fiú lesz, akkor az anyaméh jobb oldalába kapaszkodik, ha pedig leány, a bal oldalon. És a királynő örömmel mondta férjének:

– Ó uram, mivel a lélek, aki belépett a méhembe, a jobb oldalamon kapaszkodik, bizonyosan fiú lesz, ezért örülj!

A király jókedvre derült, és kinyújtva jobb karját azt mondta:

– Fiam lesz, akit régóta szeretnék. Mivel hamarosan megszületik, ő folytatja munkám, még jobban kiterjeszti, amit megszereztem, és mint örökösöm, továbbviszi családomat. És amikor meghalunk, akár sok, akár kevés vagyon vagy érdem jutott számunkra, ő fog követni bennünket itt, ahol majd mindketten újraszületünk, és a karmánk beérik az egyesülés révén.

Így örvendezett a király. Mivel tudta, hogy a fogantatás megtörtént, biztosra vette, hogy az anyaméhben lévő magzat kifejlődik, és így a palotájában fel kell készülnie mind a hideg, mind a

meleg időjárásra. Hitvese az orvosok utasítására olyan ételt kapott, ami nem túl keserű, nem túl savanyú, nem túl sós, nem túl édes, nem túl erős. A király különféle gyöngysorokkal és más ékszerekkel díszítette hitvese testét, mint egy apszaraszt, aki a Nandana-erdőben vándorol; és mindenhová székeket és zsámolyokat helyeztetett, hogy megóvja hitvesét az eleséstől, és megparancsolta szolgálainak, hogy a várandós hitves a legcsekélyebb kellemetlenségről sem hallhat.

Amikor eltelt nyolc vagy kilenc hónap, egy nemes és kedves kinézetű fiú született, szép és ragyogó, mint az arany, feje mint egy baldachin, karjai hosszúak, homloka magas, szemöldökei összeértek, szépen ívelt orra volt, és minden végtagja és ujjja is megvolt. Amikor a dob hírül adta születését, a király hallotta azt, és megkérdezte, mit jelent. A feleségei azt mondták:

– Légy boldog, felség, fiad született.

Ekkor a király megparancsolta, hogy minden utcát tisztítsanak meg a városban, hintsék be szantálvízzel, tűzzék ki a zászlókat, gyűjtsák meg a legillatosabb füstölőket, mindent hintsenek teli virágokkal, és mivel különböző örömteli álmai is voltak, megajándékozta a shramanákat, a brahmanokat, a szegényeket és szükségben szenvedőket, és minden rabot szabadon engedett. Háromszor hét nap után, a huszonegyedik napon, egy nagy születési ünnepet hirdetett ki. Amikor felmerült a kérdés, hogy milyen nevet adjanak a született fiúnak, a miniszterek azt mondták: „Mivel ez a fiú Dhana király fia, Sudhanának kell elnevezni.” És így kapta a fiú a Sudhana nevet. A gyermek Sudhanával nyolc dada foglalkozott, kettő hordozta, kettő szoptatta, kettő fűrésztötte, és kettő játszott vele. Mivel ez a nyolc dada táplálta és nevelte őt, édes- és aludttejen, friss és tisztított vajjal,⁵ és más, legjobb dolgokkal, így a fiú gyorsan nőtt, mint lótoszvirág a cserépbén. Mire felnőtt, megtanult olvasni és írni, avatott lett a nyolc próbában és megkülönböztetésben, és ügyes lett mindenben, az öt művészetben, akár egy király, aki a kshatriya [lovagi, harcos] kasztból jött, és koronát visel, szorgalmasan gyakorolva az emberek feletti hatalmat, hogy ha uralkodni fog ezen a világon, birtokában legyen a tudás és cselekvés különböző fajtája, melyeket említettünk.

Atyja három feleséggel látta el — egy első, egy középső, és egy harmadik feleséggel —, és három palotát építtetett neki, télre, tavaszra és nyárra; és annak rendje-módja szerint háromféle parkot adományozott neki, télre, tavaszra és nyárra. Az ifjú Sudhana, amikor egyedül volt, kíséret nélkül, felment a palotája felső emeletére, és átadta magát a zene élvezetének.

Történt egyszer, hogy Phalaka, a vadász, ahogy járt-kelt a vadászatán, egy bizonyos hegyhez érkezett, és a hegy lábánál észrevett egy remetelakot, körülötte virágokkal és gyümölcsökkel, mindenféle trillázó énekesmadárral. Volt a közlben egy tó is, rajta vörös és fehér lótoszokkal, ludakkal és mindenféle récékkel. Ahogy odaérkezett a visszavonultságnak erre a helyére, látott egy rishit, hosszú hajjal, szőrös testtel, hosszú szakállal és körmökkel, ahogy egy lombsátorban ült egy fa alatt. A vadász odament hozzá, fejével megérintette a rishi lábait, összetette kezeit, és azt mondta:

- Tiszteletreméltó rishi, mióta vagy ezen a helyen?
- Negyven éve.
- Emlékezel-e, hogy bármi különöset vagy csodálatosat láttál vagy hallottál itt?

A rishi hűvösen, nyugodtan válaszolt:

- Barátom, látod azt a tavat?
- Tiszteletreméltó rishi, látom.

– Ez a Brahmasabhā-tó, teli kék, vörös és fehér lótusszal, különböző madarak sokaságával, vize ezüstösen csillog, mint a hó és a dér. Ehhez a tóhoz a legillatozóbb virágok nyílása idején, a hónap tizenötödik napján eljön Manoharā, Drumának, a kinnarīk [tündérek] királyának a leánya. Ötszáz kinnarī veszi körül, mikor idejön, hogy megfürdjön, s miután megmosdott, bekenje a fejét. Mialatt fürdik, a kinnarīk táncolnak, énekelnek, olyan édes muzsikát adnak elő, ami elbűvöli még az erdő vadjait is. Még magam is, amikor hallok ezeket a hangokat, utána hét teljes napig boldog vagyok tőle. Ó barátom, én láttam ezt a szüzet.

A vadász Phalaka azt mondta magában: „Mivel megszereztem az amogha-láncot a nágától, elfogom vele a kinnari Manoharát.” Így is lett, a vadász a mondott időben, a hónap tizenötödik napján magával hozta az amogha-láncot, elbújt egy bokorban, nem messze a tótól, a gyümölcsök, virágok és levelek sűrűjében, és várakozva figyelt. Amikor Manoharā, körülötte ötszáz kinnarīval és a szükséges felszereléssel megjelent a Brahmasabhā-tónál, Phalaka a vadász kivetette az amogha-láncot, és elfogta a kinnarī Manoharát. Ahogy a lánc megfogta a tündért, elkezdett ugrálni, és szörnyű sikoltások közepette befutott a vízbe. Ezt hallva a kinnarīk csapata szétfutott. Látták, hogy Manoharā foglyul esett, és rettegve elmenekültek.

A vadász Manoharára pillantott, aki rendkívül szép és kedves megjelenésű volt, és a vadász közelebb húzódva hozzá, rátette a kezét; de a tündér azt mondta:

– Halandó ember, te nem érinthetsz meg. Nem arra rendeltettem, hogy a te feleséged legyek. Mivel egy nemes király méltó hozzám, te nem érinthetsz meg.

A vadász azt mondta:

– Ha nem foglak meg a kezemmel, el fogsz menekülni.

A tündér így válaszolt:

– Nem menekülök el. Ha nem bízol bennem, vedd ezt a fejéket, ami segítene visszarepülnöm a mennybe.

A vadász azt mondta:

– Ki hiszi ezt el?

A tündér nekiadta a fejéket, és azt mondta:

– Mindig annak hatalmában leszek, akinél van ez a drágakő.

A vadász fogta a drágakövet, és magával vitte a tündért, mintha csak meg lenne kötözve. Ezidőtájt egy napon az ifjú Sudhana vadászni ment. A vadász látta az ifjú Sudhanát, aki jóképű, jó megjelenésű volt; és látva őt, azt mondta magában: „Mivel ő Sudhana herceg, aki jóképű és jó megjelenésű, és amikor megpillantja ezt a szüzet, feleségül fogja venni, ezért saját akaratomból átadom neki, mint ajándékot.” Így a szüzet, mintha csak meg lenne kötözve, Sudhana herceghez vezette, és miután megérintette fejével a herceg lábait azt mondta:

– Átadom neked ezt a feleségek gyöngyét; fogadd szeretettel ezt az ajándékot.

Sudhana herceg a tündér Manoharára tekintett. A szűz jóalakú és gyönyörű megjelenésű volt, megáldva minden jó tulajdonsággal, a nők tizennyolc jelével, gyönyörűbb, mint az emberek leányai; keblei domborúak, mint a hiranyakumbha teknős, rugalmasak és kerekék; szemei világoskékek, hosszúkás alakúak, mint a lótusz bimbók; orrának íve hosszú és magas; ajkai mint a piros korall, rubin, alakra mint a bimba-gyümölcs; álla erős, arcán nagyon csinos szeplők; szemöldökei gyönyörűen összeérnek, feketék, mint egy méhraj; karjai hosszúak és kerekék, mint a makulátlan telihold; a hasa kissé kidomborodik három hajlatban; teste felső része kissé ívelt a kebleitől, az alsó része gyönyörűen formált, mint egy kerek korsó; a kezei mint a banánfa velője; a lábai finomak, térdei kikerekednek; erei alig láthatóak, és mentesek minden kacskaringóságtól;

így öröm látni minden végtagját, ahogy büszkén mozdul, fején, lábán a gazdag ékszerek csörrenésével, és a számos gyöngysorral; haja fekete és lágy, mint a sachī, a lábán egy arany karikával, a hasán gyöngysorokkal, aranyos ragyogással övezve.

Ahogy az ifjú herceg rápillantott, mindjárt a szenvedély rabja lett — a szenvedélyé, melyet, ahogy a tiszta és makulátlan hold tükröződik a vízen, a maga változó természetével nem könnyű megragadni, és mint egy tengeri szörny a tajtékzó áradatban, nem könnyű megkülönböztetni, milyen mozgást tesz, mint a Garuda vagy a szél fúvása, mely olyan gyors, mint a villám, vagy a gypotszál, amely, mint egy majom, mindig mozgásban van, sosem pihen. Amikor a szenvedély nyila, amely mindig bánatot és a szerelmi öröm vágyát hozza magával, anélkül, hogy hagyná magát figyelmeztetni a szerencsétlenség mélységére, mely mindezt a bánatot okozza — amikor ez a nyíl eltalálja a szívet, egy gondatlan új lövéseként, alig hallható hangon, egy találkozás után, akkor teljesen megbolondulnak az érzékek, melyek a szépségen függenek, és a férfi, mint egy molylepke, a lángba esik. Miként nyáron a villámlás felvillan az esőfelhőből, úgy ütötte szíven Sudhanát a szerelem nyila, mikor arra pillantott, akinek gyönyörűsége olyan volt, akár a hold. Ekkor Sudhana herceg fogta Manoharát, és magával hozta Hastināpura városába, és a vadászt megajándékozta egy nagy várossal. Sudhana felment Manoharával a palota felső emeletére, és vele töltötte az idejét örömben és mulatságban; és Manoharā fiatalsága, szépsége, és a herceg iránti tisztelete azonnal és ellenállhatatlanul foglyul ejtette az ifjú Sudhanát.

Egy idő múlva két brahman vándorolt arra, egyikük a király szolgálatába állt, a másik Sudhanához. A királyhoz beálló brahmant a király kinevezte purohitává,⁶ és ellátta nagy vagyonnal is. De a Sudhana herceghez szegődő brahman csak kevés vagyont kapott. A herceg brahmanja azt mondta Sudhanának:

– Ó ifjú, mit fogsz tenni velem, amikor az atyád halála után te leszel a király?

Az ifjú Sudhana így válaszolt:

– Mivel a társad atyám purohitája lett, én is ki foglak nevezni purohitának.

Mivel ez a beszélgetésük eljutott mások fülébe is, értesült róla a másik brahman, aki a király purohitája volt. Azt mondta magában: „Ha úgy intézhetem, hogy az ifjú herceg ne akarja megszerezni az uralkodói hatalmat, többé nem lesz kérdés a purohitaság sem.”

Történt azután, hogy a király birodalmában a hegyvidék lakói fellázadtak. A király egy hadvezért küldött, hogy alávesse őket, de az teljesen kudarcot vallott. Épp így történt másik hét hadvezérrel, akiket a király ezután kiküldött. A miniszterek azt mondták a királynak:

– Miért hagyod, felség, hogy a seregeidet legyőzze az ellenség? Kérünk, hogy rendeld ki mindazokat, akik birodalmodban fegyverforgatók.

A brahman, aki a király purohitája volt, ekkor arra gondolt, hogy itt az idő eltüntetni Sudhanát, így azt mondta a királynak:

– Nem kétséges, hogy ezen a módon kudarcot fogsz vallani.

A király azt kérdezte tőle:

– Mit tegyek akkor? Magamnak kellene a csatába mennem?

A purohita azt felelte:

– Felség, miért mennél te magad? Mivel az ifjú Sudhana férfikorába érkezett, és büszke az erejére és bátorságára, küld ki őt a csapatokkal.

A király azt mondta:

– Rendben van, így fogok tenni.

Ekkor a király hívatta fiát, és azt mondta neki:

– Ó fiam, vonulj ki a csapatokkal, és vesd alá a hegylakókat.

– Felség, tisztelettel végrhajtom a parancsaid.

Ezután Sudhana felkészült, hogy teljesítse atyja parancsát. Meglátogatta a háremét, ahol Manohara volt, és nem csupán a többi feleségéről feledkezett meg azonnal, hanem amint megpillantotta őt, elfeledkezett atyja parancsáról is. Erre a purohita azt mondta a királynak:

– Felség, nem kétséges, hogy az ifjú Sudhana mélységesen szereti Manoharát, ezért nem tördök a csapatokkal. Ezért add ki a parancsot, hogy amikor a háremébe megy, ne láthassa ismét Manoharát.

A király azt mondta a minisztereinek:

– Tisztelt urak, állítsátok fel a sereget.

A miniszterek engedelmeskedtek a király parancsának, és felállították a sereget, elefántokat, lovakat, harci kocsikat, és gyalogságot, ellátva őket mindenféle fegyverrel és felszereléssel. Ekkor hívták az ifjút, és azt mondták neki:

– Ó, ifjú herceg, a csapatok felálltak, jöjj és állj az élükre.

A herceg azt mondta apjának:

– Felség, akkor indulok el, ha láthatom Manoharát.

A király azt mondta:

– Ó, fiam, ne akard látni őt, mert akkor elhagyod a kötelességeid.

– Atyám, legalább anyámat hadd láthassam, mielőtt elindulok.

– Ó, fiam, menj, és búcsúzz el anyádtól.

Sudhana magához vette Manoharā fejékét, anyjához ment, és megérintve annak lábait, azt mondta:

– Anyám, el kell mennem, hogy alávessem a hegylakókat, vedd ezért ezt a drágakövet a legnagyobb titoktartással, és ne add Manoharának, csak ha élet-halálról van szó.

Miután ezeket a szavakat mondta anyjának, rábízva Manoharát, elindult a sereggel a zene hangjaira. Egy idő múlva, mikor már előrehaladtak, megállt egy fa alatt, nem túl messze a hegylakóktól. Épp ebben az időben a Vaishravana mahārādza egy yaksha-találkozóra ment, sok száz, sok ezer és százezer yakshával. Ahogy az úton haladtak, és késlekednie kellett, azt kérdezte magában: „Már sokszor jártam ezen az úton, mégsem kellett késlekednem a harci kocsimmal. Mi okozza most a késlekedést?”

Ahogy észrevette az ifjú Sudhanát, arra gondolt: „Ez a Bhadrakalpa egyik bodhiszattvája, aki háborúba indult, és nehézségekkel kell szembenéznie. Segíteni fogok neki, hogy legyőzze a hegylakókat anélkül, hogy bármely élőlény veszélybe kerülne.” Hívatta Pānchikát, a yakshák seregének főparancsnokát, és azt mondta neki:

– Pānchika, jöjj, és rendezd úgy, hogy az ifjú Sudhana alávetesse a hegylakókat anélkül, hogy harcolna, és bárki megsebesülne vagy elpusztulna az élő teremtmények közül.

A yaksha főparancsnok, Pānchika meghallgatta Vaishravana parancsát, és azt mondta:

– Megtartom a parancsaid, uram.

Ekkor hadrendbe állította az isteni sereg négy egységét, pálmafa termetű embereket, hegynyi méretű elefántokat, elefánt nagyságú lovakat, és oly hatalmas harci kocsikat, mint az istenek palotája, Vimana. És a hatalmas sereg élén, a mindenféle fegyverek csörgése közepette, mint amilyenek a kardok, husángok, lándzsák, dárdák, hajítókorongok, buzogányok, íjak és nyilak, harci bárdok, és így tovább, és mindenféle hangszer ütemére Pānchika megindult a hegylakók felé, kiknek falai nem állhattak ellen az elefántoknak, a lovaknak és a harci kocsiknak, a sereg keltette zűrzavarnak, és a yakshák erejének. E sereget látva, s hogy falaik nem képesek ellenállni, a hegylakók rendkívül elképedtek, és kérdezték a sereget, honnan jöttek. Ezek pedig így válaszoltak:

– Nyissátok meg azonnal a kapukat. Az ifjú Sudhana vonul mögöttünk, és mi a seregével vagyunk. Ha nem nyitjátok meg a kapukat azonnal, mindent a földdel teszünk egyenlővé.

A hegylakók így feleltek:

– Mi nem lázadunk a király ellen, és ezenfelül az ifjú herceget igazságosnak tartjuk, csak a király hivatalnokaitól félünk kevésbé.

Ekkor megnyitották a kapukat, és az ifjú Sudhana elé vonultak zászlaikkal és hadijelvényeikkel, teli áldozati edényekkel, és mindenféle zeneszerszám hangjai közepette. Miután Sudhana megérkezett, magához hívatta őket, kijelölte az új vezetőket, megállapította az adókat, és kezeseket szedett tőlük. Miután így alávetette a hegylakókat, az ifjú Sudhana hazatért.

Eközben éjjel Dhana király álmot látott. Azt álmodta, hogy egy sólyom szállt rá, és felszakítva a király hasát, kitépte a beleit, és körbe tekerte velük az egész várost, azután a hét kincs a palotába került. Elszörnyedt az álomtól a király, és saját magát karmolva, háborgó elmével felkelt az ágyából, leült a hálókamrájában, és fejét a kezei közé fogva azon töprengett, hogy vajon elveszti-e a hatalmát, vagy meg fog-e halni? Reggel elmondta az álmát a purohitának, aki magában arra a következtetésre jutott, hogy mivel a királynak ilyen álma volt, az ifjú herceg bizonyosan legyőzte a hegylakókat, és mint purohitának most az a dolga, hogy tanácsot adjon, hogyan veszje el a herceget; így a purohita azt mondta a királynak:

– Amit felséged ebben az álomban látott, az nem jót jelent. Nem kétséges, hogy vagy elveszíted a hatalmad, vagy az életed fog veszélybe kerülni. Vannak azonban eszközök a rossz távoltartására. Ezt a brahmanok titkos tanításából tudom.

– Mik lennének azok az eszközök?

– Felség, parancsold meg, hogy ássanak egy gödröt a parkban, amely embernyi mély, vakolják simára és egyenletesre, és amikor kész, töltsék meg fiatal özek vérével. Azután merítkezz meg benne, először csak egy lépésnyi mélyen, azután két lépésnyire, majd három és négy lépésnyire. Ekkor hívass négy brahmant, akik tökéletesen jártasak a Védákban és a Vedangában, nyalják le a lábaid, és dörzsöljék be őket egy nem emberi lény zsírával. Ezáltal minden bűntől, ami benned van, megtisztulsz, és sokáig meg fogod őrizni a hatalmad.

A király így szólt:

– Mindezt meg lehet tenni, azonban a démonzsír nagyon ritka dolog.

A purohita azt mondta:

– Felség, olyan ritkaság ez, amit nem lehet meglegelni?

A király azt kérdezte:

– Hogy érted ezt?

A purohita így felelt:

– Felség, Manoharā emberi vagy nem emberi lény?

A király azt mondta:

–Ó, purohita, ne mondj ilyet; az ifjú herceg az életénél is jobban szereti.

A purohita erre így szólt:

– Felség, nem hallottad, hogy a ház kedvéért fel kell adni lakói egyikét, a város kedvéért fel kell adni a házat, az ország kedvéért fel kell adni a várost, és valaki kedvéért az országot?7) Ha te, ó király, erős vagy, ajánlhatsz a hercegnek egy másik feleséget, és így Manoharát feláldozhatod.

Mivel a király az önszeretete miatt nem akart elvetni semmilyen eszközt, a beleegyezését adta, és megparancsolta, hogy tegyék meg az előkészületeket a purohita útmutatásai szerint, ássanak egy ember nagyságú mély gödröt, vakolják be simára, töltsék meg őzek vérével és így tovább. Amikor Sudhana feleségei látták ezeket az előkészületeket, felvidulva így szóltak egymáshoz: „Mi is csodálatosan szépek lehetünk ettől, és még nagyobb örömet szerezhetünk az ifjú Sudhanának.” Ahogy vidáman beszélgettek, Manoharā meglátta őket, és megkérdezte tőlük, mitől olyan jókedvűek. Egyikük elmagyarázta az egész dolgot Manoharának. Ekkor fájdalom és bosszúság fogta el őt, és Sudhana anyjához sietett, megérintette a lábait, és izgatottan elmondta neki az egész dolgot. A királynő azt mondta:

– Ha így áll a dolog, fontold meg jól ezeket, és én is alaposan megfontolom.

Amikor Manoharā mindent mérlegelt, és a királynő is átgondolta a dolgot, úgy döntött, hogy helyes lesz cselekedni, és odaadta Manoharának a fejékét és az öltözékét, és azt mondta neki:

– Gyermequem, oda kell adnom neked ezt a fejéket, ha az életed veszély fenyegeti. A mostani szörnyű helyzetben ezt kell tennem.

Egy idő múlva, amikor minden előkészült a fürdőhöz a király parancsára, ő beleereszkedett a vérrel teli ciszternába, majd kijött belőle, s ekkor a brahmanok lenyalták a lábait. Ezt megismételték még háromszor a király parancsára, majd előhozták a természetfeletti lényt. Amikor Manoharának megparancsolták, hogy jöjjön közelebb, ő azonnal az égbe emelkedett, így szólva:

– Miután megfogtak és megkötöztek, mint egy ökröt, s miután nevettem és mulattam, most megszabadulok kötelékeimtől, és elrepülök.

Amikor a király látta, ahogy elszáll a levegőben, félelem jött rá, és azt mondta a purohitának:

– Hogy lehet, hogy a kinnari Manoharā elrepült, mielőtt az előkészületeink sikerrel jártak volna?

A purohita azt válaszolta:

– Felség, elértük, amit akartunk, a természeted mentes a büntől.

Mialatt Manoharā hazafelé repült, azt mondta magában: „A rishi utasításaira kerültem ebbe a helyzetbe. Ha nem adott volna ilyen utasításokat, nem esem fogságba. Ezért most elmegyek hozzá.” Elérve a rishi szállását, megérintette annak lábait, és azt mondta neki:

– Nagy rishi, a te irányításoddal elfogtak és megérintettek az emberek, és majdnem életemet vesztettem. Most, ha az ifjú Sudhana idejön engem keresve, add neki a gyűrűm, és közöld vele, amit most mondok: ‘Ó ifjú, fordulj vissza, mert az út teli van megpróbáltatással, és nehéz járni

rajta. De ha nem fordulsz vissza, Manoharā megmutatja neked az utat. Északon van három fekete hegy. Amikor átkelsz rajtuk, találsz még hármat. Amikor ezeken is átkelsz, még három magasodik előtted. És amikor ezen a három hegyen is átkelsz, megtalálod a hegyek fejedelmét, Himavantot. Az északi oldalán újabb hegyek vannak, az Utkilaka, Jalapatha, Khadiraka, Ekadāraka, Vajraka, Kāmarūpin, Kīlaka, Airāvata, Adhovāna, és a Pramuchapa. Ezek a hegyeken is át kell kelned. A Khadiraka, Ekadāraka, és Utkilaka hegyeken egy barlangon keresztül tudsz átkelni. A madarak királya fog átvinni a Vajrakán. Ílymódon fogsz átkelni ezeken a hegyeken. Le fogsz győzni mágikus teremtményeket, kosszerűeket és kecskefejűeket, és embert is, aki a rākshasza Pingalā alakjában mutatkozik. A barlangban van egy hatalmas kígyó, akinek ereje mint a zúgó tenger árja. Ezt a kígyót erővel kell megszelídítened. Amikor látod, hogy a fekete kígyó félig kitekeredik a barlangban, meg kell ölnöd a nyiladdal. Amikor látsz két kost, amint fejjel mennek egymásnak, mindegyiknek törd le az egyik túlkét, és meg fogod találni az utat. Ha látsz két vasembert félelmetes fegyverekkel, és megölöd az egyiket, megtalálod az utat. Ha látsz egy vasszájú női rākshaszát, amely kitérte és becsukja a száját, éket kell ütnöd a homlokába. Hasonlóképpen kell átkelned a vadul örvénylő forráson, amely hatvan öl széles. Az ijással kell megölnöd yakshaszákat és rākshaszákat, melyek haja és szemei orozslánsárgák, nehéz ellenállni nekik, és megközelíteni őket. Számos folyón is át kell kelned, melyek teli vannak tízezernyi krokodillal. Ezeket a folyókat látod majd: a Krokodilt, a Pillangót, a Gyászosat, a Vidámat, a Sírót, a Nevetőt, egy kígyókkal teli folyót, és náddal teli folyót. A Krokodilban rākshasza-veszély van, a Pillangóban egy démon, a Gyászosban számos víziszörny, a Vidámban egy vidyādhara, a Síróban egy kinnarī szolgálólány, a Nevetőben egy kinnarī, a kígyóval teliben számos kígyó, a nádban gazdag folyóban shālmali [selyemgyapot fa]. A Krokodil-folyónál szilárdnak kell maradnod, és merésznek a Pillangó-folyóban. Elérve a Gyászos-folyót, össze kell kötöznöd a víziszörnyek állkapcsát. A Vidám-folyónál segítséget kapsz néhány nágától, a Síró-folyóban a buzgalom eszközeire van szükséged, a Nevetőben a csend eszközeire.

A kígyókkal teli folyón a kígyóbúbáj segítségével kell átkelned, és a náddal teli folyón az egymásnak ütögetett éles fegyverek varázsa segítségével.⁸ Ha átkeltél mindegyik folyón, elérkezel egy vad országba, ahol ötszáz yakshasza lakik. Szállj szembe velük, és győzd le őket. Ekkor eléred a kinnarī király fővárosát. Jelenj meg előtte.’

Amikor mindezt elmondta a rishinek, Manoharā a fejével megérintette annak lábait, és elment.

Nagy volt az öröm, amikor a király meghallotta, hogy az ifjú Sudhana visszatért a sereggel Hastināpurába, miután alávetette a hegylakókat. Amint az ifjú herceg megérkezett, atyjához ment, hogy üdvözölje. A király nagy örömmel szólt hozzá:

– Ó fiam, sikerrel jártál?

– Felség, kegyelmességed révén a hegylakókat legyőztük, kezeseket hoztunk tőlük, és vezetőket neveztünk ki felettük. A sarcot és az adókat is beszedtük. Kivánságodra mindezt a kincstárba vitték.

A király azt mondta:

– Ó fiam, mivel jól cselekedtél, szívesen fogadom ezeket a dolgokat.

Ezután a herceg búcsút vett atyjától, aki a távozásakor így szólt hozzá:

– Maradj, ó fiam, étkezz atyáddal.

– Felség, mivel hosszú ideje nem láttam Manoharát, hozzá óhajtanék menni.

– Ó fiam, ne menj most hozzá, menj holnap.

– Atyám, bizonyosan ma kell látnom őt.

Erre a király nem ellenkezett többet.

Amikor az ifjú Sudhana belépett a házába, és nem látta a szépségest a hárem ajtajában, teljesen elszomorodott. Mivel nem látta Manoharát, lelke háborogni kezdett, kiáltozva ide-oda futott, „Manoharā! Manoharā!” Amikor a feleségek is kiáltozni kezdtek, és a herceg fájdalommal a szívében kikérdezte őket, ezek elmondták neki az egész történetet. A fájdalom köde ereszkedett az ifjú lelkére. A feleségek azt mondták:

– Miért vagy oly szomorú? Körünkben vannak olyanok, akik sokkal szebbek, mint amilyen ő volt.

Amikor a herceg meghallotta, hogy milyen kegyetlenül cselekedett az apja, az anyjához ment, megérintette a lábait, és azt mondta:

– Ó anyám, Manoharā nincs itt! Ő, aki minden erénnyel teljes volt, amit csak kívánni lehet, és csodálatos szépséggel volt megáldva, mondd, hová ment az én Manoharám? Egészen összezavarodtam elmémben, nélküle szomorú a lelkem mindörökké. Mivel Manoharā már a lelkemben lakik, a lelkem és az elmém öröme, és nélküle a testem csupa szomorúság, mi fogja megszüntetni a fájdalmam?

Anyja így válaszolt:

– Ó fiam, mivel hirtelen veszély leselkedett Manoharára, hagytam, hogy elmenjen.

– Anyám, hogy’ engedhetted el?!

Anyja ezután mindent elmondott a hercegnek, aki így szólt:

– Ez egy helytelen cselekedet volt atyámtól. – És hozzátette:

– Anyám, merre ment Manohara? Milyen úton?

Anyja így válaszolt:

– Az út, melyen Manoharā elment, a hegyek felé van, ahol a rishik és oroszlánok laknak, és amely a Dharmarádzsa hona.⁹⁾

Elviselhetetlen fájdalmában, hogy elveszítette Manoharát, a herceg ismét sírni és kiáltozni kezdett: „Mivel Manoharā nincs itt, ő, aki minden erénnyel teljes, amire csak vágyhat valaki, mi fogja a fájdalmam gyógyítani?”

Anyja ekkor azt mondta neki:

– Fiam, mivel vannak a feleségeid között, akik szebbek, mint ő volt, miért vagy oly szomorú?

A herceg így felelt:

– Anyám, hogyan lehetnék boldog, ha nem találom őt?

Noha anyja próbálta vigasztalni, a herceg váltig szomorú maradt; de ahogy ide-oda járkált, keresve Manoharát és a róla szóló híreket, egy ragyogó gondolata támadt: „Újra odamegyek, ahol megtaláltam őt, és tovább kutatok utána.” Így tehát elment a vadász Phalakához, és megkérdezte, hol találta rá Manoharára. A vadász így válaszolt:

– Az ilyen és ilyen hegy lankáin él egy rishi, akinek szállásánál van egy tó, a Brahmasabhā. Amikor Manohara ide jött fürödni, elfogtam őt a rishi tanácsai szerint.

Sudhana azt mondta magában: „Elmegyek a rishihez, és kikérdezem.” Amikor a király meghallotta, hogy a herceg nagyon elszomorodott Manohara elvesztése miatt, azt mondta fiának:

– Ó fiam, miért vagy ennyire szomorú? Egy sokkal szebb feleséget fogok adni neked.

A herceg azt mondta:

– Atyám, mivel ő nincs itt, bizonyosra veszem, hogy vár rám.

A király nem tántoríthatta el fiát, noha többször is próbálta. Ekkor a király megparancsolta, hogy az örök szigorúan őrizték a kapukat és falakat, nehogy a fia elmenjen. De a herceg képtelen volt aludni egész éjszaka. Ötféle ember van, akik álmatlanul forgolódnak éjszaka: a férfi, akinek elméjét a felesége iránti szerelem tartja gúzsban, a feleség, aki a férjét szereti, a vörös réce, a rablóvezér, és a bhikshu, aki szorgalmasan képezi magát. Az ifjú Sudhana azt mondta magában: „Ha a kapuhoz megyek, az örök hangoskodni kezdenek. Mivel megbüntetnének, vagy akár meg is ölhetnének, inkább egy olyan utat választok, amit nem őriznek.” Így hát éjjel egy olyan helyre ment, amit nem őriztek, és elhagyta a várost egy kék lótusz-füzéres kendőben, amivel a férfiak szokták bekötni a fejüket. Épp akkor kelt a hold. Amikor a herceg meglátta a holdat, fájdalomában mindjárt Manoharára gondolt, és így szólt:

– Ó, telihold, csillagok királya és az éj megvilágítója, te, aki kedves vagy a kiváló karavánvezető, Rohinī **10** szemének, láttad-e az én szerelmem, a lótusz-szemű Manohara lakhelyét?

Ahogy továbbment, és a korábban átélt örömökre gondolt, egy gazellát látott, és azt is megszólította: „Ó gazella, te, aki örömdől leled a füvekben, vízben, és lombokban, békésen vándorolhatsz, mert én nem vagyok vadász. Láttad-e az én őz-szemű, leggyönyörűbb Manoharám?” Ahogy továbbment és elért egy másik helyre, méheket vett észre, amint munkálkodnak egy fa belsejében a begyűjtött nektárral, és az egyik méhnek azt mondta: „Ó méh, te, aki kék vagy, mint a hegyek, te, aki a nád üregében laksz és a lótuszokon, láttad-e az én Manoharám, a hosszú, fekete haját, mély árnyalatát, mely olyan mint a méheké?” Ahogy még tovább ment, látott egy kígyót, és mikor meglátta, azt mondta: „Ó, kígyó, te, aki úgy mozgatod a nyelved, mint egy erdei fa a leveleit, te, aki mérget bocsátsz ki a szádból és a szemeidből, láttad-e őt, aki nem hasonlít a te mérgező tüzéhez, és a szenvedély tüzéhez? Láttad-e az én Manoharám?” Azután még tovább ment, és hallotta egy kokila hangját az erdőben, és amint meglátta, azt mondta neki: „Ó kokila, te, aki az erdő fenséges fáin laksz, madarak csapatainak királya, láttad-e őt, aki áldott a kedvességében, a tiszta tekintetében, mely olyan, mint a kék lótuszok? Láttad-e az én Manoharám?” Megint továbbment útján a herceg, és megpillantott egy ashoka fát, melynek széles lombkoronája volt, és azt mondta neki: „Te, akit a boldogságról neveztek el, **11** és aki a fák nagy királya vagy, Manoharā miatti fájdalomamban könyörgésre kulcsolom a kezeim: oszlasd el fájdalmamat.”

Mindezek után, nehéz szívvel, végül elérkezett a rishi remetelakához. És amikor szerényen tiszteletét fejezte ki a rishinek, így szólt:

– Ó, te, aki állhatatos vagy a felemelkedésben, te, aki a fák kérgébe öltözöl, és a vadállatok bőrébe, te, aki a vilva fa és a kapittha fa **12** gyökereivel és rügyeivel táplálkozol, Ó, rishi, tisztelem fejezem ki neked, meghajtvá fejemet. Láttad-e az én Manoharám? Mondd meg nekem hamar.

Ekkor a rishi így szólt az ifjú Sudhanához:

– Légy üdvözlölve!

És kiterítve egy szőnyeget, előkészülve a baráti fogadtatásra, így folytatta:

– Láttam őt, aki makulátlan, szemöldökei összeérnek, aki kellemes alakú, arca, mint a telihold, és szemei, mint a kék lótuszok. Foglalj helyet a szőnyegen, és vegyél az édesgyökerekből és erdei bogycikkból. Nem kétséges előttem, hogy meg fogod találni a

boldogságot. Mert így beszélt hozzám a szépszemöldökű: 'Tudatom veled, hogy egy ifjú, aki boldogtalanul vágyakozik, el fog jönni hozzád.' Ekkor ezt a gyűrűt adta nekem, és azt mondta: 'Mivel az út, mely hozzám vezet, teli van veszélyekkel és nehézségekkel, az ifjú vissza is fordulhat. De ha nem fordul vissza, akkor hozzám kell irányítanod őt.' És a következőket mondta: 'Északon van három fekete hegy. Amikor átkelsz rajtuk, találsz még hármat. Amikor ezeken is átkelsz, még három magasodik előtted. És amikor ezen a három hegyen is átkelsz, megtalálsz a hegyek fejedelmét, Himavant. Itt gyógynövények vannak, melyeket meg kell szerezned. Itt van a nektár is.¹³ Amikor felforrallod olvasztott vajban, az, aki megissza, semmi éhséget vagy szomjúságot nem fog érezni, és megnövekszik az emlékezete és az ereje. Van itt egy majom is, melyet el kell vinned; vannak varázsigék is, melyeket meg kell tanulnod; találsz itt egy íjat és nyilakat, melyeket szintén magaddal kell vinned, valamint egy csillogó drágakövet, egy halálos mérget, és egy gyógyírt, három vaséket, és egy lantot. A Himavant északi oldalán újabb hegyek vannak, az Utkīlaka, Jalapatha, Khadiraka, Ekadāraka, Vajraka, Kāmarūpin, Kīlaka, Airāvata, Adhovāna, és a Pramuchapa. Ezeken a hegyeken is át kell kelned. A Khadiraka, Ekadāraka, és Utkīlaka hegyeken egy barlangon keresztül tudsz átkelni. A madarak királya fog átvinni a Vajrakán. Ílymódon fogsz átkelni ezeken a hegyeken. Le fogsz győzni mágikus teremtményeket, kosszerűeket és kecskefejűeket, és embert is, aki a rākshasza Pingalā alakjában mutatkozik. A barlangban van egy hatalmas kígyó, akinek ereje mint a zúgó tenger árja. Ezt a kígyót erővel kell megszelídítened. Amikor látod, hogy a fekete kígyó félig kitekeredik a barlangban, meg kell ölnöd a nyiladdal. Amikor látsz két kost, amint fejjel mennek egymásnak, mindegyiknek törd le az egyik túlkét, és meg fogod találni az utat. Ha látsz két vasembert félelmetes fegyverekkel, és megölnöd az egyiket, megtalálsz az utat. Ha látsz egy vasszájú női rākshaszát, amely kitátja és becsukja a száját, éket kell ütnöd a homlokába. Hasonlóképpen kell átkelned a vadul örvénylő forráson, amely hatvan öl széles. Az íjaddal kell megölnöd yakshaszákat és rākshaszákat, melyek haja és szemei oroslánsárgák, nehéz ellenállni nekik, és megközelíteni őket. Számos folyón is át kell kelned, melyek teli vannak krokodillal. Ezeket a folyókat látod majd: a Krokodilt, a Pillangót, a Gyászosat, a Vidámat, a Sírót, a Nevetőt, egy kígyókkal teli folyót, és náddal teli folyót. A Krokodilban rākshasza-veszély van, a Pillangóban egy démon, a Gyászosban számos víziszörny, a Vidámban egy vidyādhara, a Síróban egy kinnarī szolgálólány, a Nevetőben egy kinnarī, a kígyóval teliben számos kígyó, a nádiban gazdag folyóban shālmali [selyemgyapot fa]. A Krokodil-folyónál szilárdnak kell maradnod, és merészned a Pillangó-folyóban. Elérve a Gyászos-folyót, össze kell kötöznöd a víziszörnyek állkapcsát. A Vidám-folyónál segítséget kapsz néhány nágától, a Síró-folyóban a buzgalom eszközeire van szükséged, a Nevetőben a csend eszközeire. A kígyókkal teli folyón a kígyóbűbáj segítségével kell átkelned, és a náddal teli folyón az egymásnak ütögetett éles fegyverek varázsa segítségével. Ha átkeltél a folyókon, elérkezel egy országba, mely tele van bozóttal, s itt le kell győznöd ötszáz yakshaszát. Itt áll a kinnarī király fővárosa. Menj, és beszélj vele.'"

Ekkor az ifjú Sudhana megérintette fejével a rishi lábait, és elment, hogy megkeresse gyógyfűveket, a varázsigéket, és a mondott ellenszereket. Amikor mindent megszerzett a majom kivételével, visszatért a rishihez. A rishi adott neki egy majmot, és azt mondta:

– Ó, ifjú, miért győtröd magad? Miért van ennyire szükséged Manoharára? Egyedül, társak nélkül, bizonyosan életedet vesztetd.

Az ifjú így válaszolt:

– Nagy rishi, bizonyosan el kell mennem. Hol van az égen utazó hold társasága? Az állatok királyának, megáldva az agyarak erejével, és a tűznek, amely felégeti az erdőt, hol vannak a társai? Miért kellene az eróm mellé egy társaság? Vagy talán az emberek ne bízzák magukat a nagy óceán hullámaira? Nem kell-e meggyógyítani a kezüket, ha egy kígyó megmarta? Ha egy erős lény a végsőkig küzd, nem lehet azzal vádolni, hogy fájdalmat szerez magának, akkor sem, ha nem jár sikerrel.

Ekkor elindult ismét az ifjú Sudhana, felszerelve mindennel, amit Manoharā megüzent neki a rishivel. Átkelt a folyókon, a barlangokon, és a mélységeken, segítették a gyógyfűvek, a varázsigék, és ellenszerek, és elérkezett a kinnarī király, Druma országához. Az ifjú megpillantotta a várost, amelyben volt egy park, teli mindenféle virággal és gyümölcsökkel, mindenféle madarakkal, medencékkel, ovális és négyzetes tavakkal, körülöttük kinnarīkkal. Láta, hogy néhány kinnarī vízért jön, és azt kérdezte tőlük:

– Mihez kell nektek ez a sok víz?

Azok így válaszoltak:

– A kinnarī királynak van egy leánya, Manoharā. Mivel emberi lények kezébe került, le kell mosni róla az emberek szagát.

Az ifjú Sudhana azt mondta:

– Ezekből a korszókból egyszerre öntitek rá a vizet, vagy egyenként?

Azok így válaszoltak:

– Egymás után.

A herceg azt gondolta magában: „Itt a jó alkalom. Beleteszem ezt a gyűrűt az egyik korszóba.” Kiválasztotta az egyik kinnarī korszóját, észrevétlenül beleejtette a gyűrűt, és azt mondta a tündérnek:

– Először ennek a korszónak a vizével mosdassátok Manoharát.

A kinnarī erre azt gondolta: „Nem vitás, hogy ez az ember akarhat egyet-s-mást.”

Amikor ez a kinnarī ebből a korszóból öntött vizet Manoharā fejére, a gyűrű Manoharā ölébe esett, aki megkérdezte társnőjét:

– Nem jött ide egy ember?

A kinnarī azt mondta:

– De igen.

– Menj el hozzá, és hozd magaddal egy félreeső helyre, ahol senki nem lát bennünket.

Úgy is lett, a kinnarī elhozta az ifjú Sudhanát egy félreeső helyre. Közben Manoharā apjához ment, és megérintve fejével apja lábait, azt mondta neki:

– Atyám, ha az ifjú Sudhana, aki a férjem volt, ide jönne, mit tennél vele?

Apja így válaszolt:

– Mivel ő egy ember, és nincs rá szükségem, száz darabra vágnám, és szétszórnam a szélrózsa minden irányába.

Manoharā azt mondta:

– Atyám, mivel ő egy ember, hogyan jöhetne ide? Csupán megkérdezem tőled.

Azután, amikor a kinnarī király, Druma haragja lecsitult, azt mondta:

– Ha az ifjú eljön, megajándékozom mindenféle ékszerekkel, mindenféle javakkal és kincsekkel, kinnarīkkal is, hogy szolgálják, és feleségül adlak hozzá.

Erre Manoharā, szívében örömmel telve, felöltöztette az ifjú Sudhanát ragyogó ruhákba, és bemutatta őt a kinnarī királynak, Drumának. Amikor a kinnarī király, Druma meglátta az ifjú

Sudhana méltóságteljes alakját és kellemes megjelenését, csinos arcát és ragyogó kisugárzását, nagyon meglepődött. Mivel szívében felébredt a gondolat, hogy Sudhanát vejévé fogadja, előhozatott hét aranyrudat, hét pálmafát, hét üstdobot, és hét vadkant. Mármost, az ifjú Sudhana egy bodhiszattva volt, és a bodhiszattvák jártasak minden művészetben és mindenfajta ügyességben. Ezenkívül az istenek elmozdítanak az útjukból minden akadályt. A bodhiszattva előlépett, körülötte ezernyi kinnarīval, melyek táncoltak és énekeltek a hárfák, üstdobok, cimbalmok, lantok, dobok hangjára, és a többi, különböző hangszerekére, melyeket az istenek készítettek. A kinnarī király, Druma szemei előtt az ifjú Sudhana maga elé tette az aranyrudakat, kivonta kardját, mely olyan volt, mint a kék lótusz levele, és elkezdte darabokra vágni az aranyrudakat, mintha csak banánt szeletelne. Azután olyan kicsi darabokra törte őket, mint a számmagok. Azután átlótt egy nyilat a hét pálmafán, a hét üstdobon, és a hét vadkanon, anélkül, hogy a nyíl eltörött volna, és a nyíl olyan mozdulatlanul állt meg, mint a Sumeru-hegy. Ekkor az égben lakó istenek és a sok százezer kinnarī diadalmas kiáltásokban fejezték ki tetszésüket. Amikor a kinnarī király, Druma látta és hallotta mindezt, rendkívül elcsodálkozott.

Ezután a király elhelyezett Manoharā köré ezernyi kinnarīt, akik teljesen hasonlóak voltak hozzá, és azt mondta az ifjú Sudhanának:

– Jöjj ide, ó ifjú, és keresd meg, melyik Manoharā.

Ekkor az ifjú Sudhana, hogy felismerje őt, ezeket az igéket mondta:

– Te, aki Druma leánya vagy, te, aki az én szeretett Manoharám is vagy; legyen meg, hogy ezekre az igékre te, ó Manoharā, mindjárt előlépsz.

Erre ő azonnal előlépett, és a kinnarīk azt mondták:

– Felség, mivel ez az ifjú Sudhana meg van áldva rendkívüli erővel, férfissággal, és bátorsággal, és méltó arra, hogy Manoharā férje legyen, ezért kérünk, távoztasd el a dühöd, és add neki Manoharát.

A kinnarī király erre összehívatta a kinnarīk sokaságát, és a kinnarīk sokadalma nagy megbecsüléssel volt az ifjú Sudhana iránt. A király balján az isteni ragyogású Manoharával, jobbjaiban egy aranyporral teli kancsóval az ifjú Sudhanához lépett, és azt mondta neki:

– Ó ifjú, hozzád adom feleségül Manoharát, körülötte ezernyi kinnarīval. De az emberek állhatatlan természetűek. Semmiképp sem hagyhatod el őt.

Sudhana engedelmességet fogadva a kinnarī királynak, Drumának, így szólt:

– Ó atyám, a szavaid szerint fogok cselekedni.

Azután Sudhana és Manohara a kinnari birodalom egyik palotájában csodálatos hangszerek zenéje közepette örvendezett és mulatott, távol az emberektől.

Egy idő múlva Sudhana visszagondolt otthonára, és fájdalom ébredve szívében a szüleitől való elszakítottság miatt, azt mondta Manoharának, hogy már nagyon szeretné látni a szüleit. Ezt Manoharā elmondta apjának. A király azt mondta:

– Menj az ifjúval, de légy körültekintő, mert az emberek megbízhatatlanok.

A kinnarī király, Druma elengedte őt, miután bőséggel elhalmozta drágakövekkel, gyöngyökkel, arannyal.

Sudhana elindult Manoharával, kinnari-gyorsasággal haladva a levegőben, és végül elérték Hastināpura városát. Jöttükre a várost mindentől megtisztították, és mindent szantálvízzel hintettek be, virágfüzérekkel és zászlókkal díszítettek fel, és rendkívül illatos füstölőket

gyűjtottak, mindenféle virágokat szórtak, hogy az emberek kifejezzék örömeiket. Azután az ifjú herceg, oldalán Manoharával, s körülvéve sok ezer főemberrel, beléptek Hastināpura városába.

Midőn kipihenték fáradalmaikat, Sudhana apja elé járultak a sok kincssel, és elmondták neki mindazt, ami velük történt, mióta elhagyták a kinnarī várost. Mivel Dhana király látta, hogy Sudhana rendkívüli erővel, férfiasággal és bátorsággal rendelkezik, felruházta királyi hatalommal. Az ifjú Sudhana azt mondta:

– Az, hogy találkoztam Manoharával és megszereztem a királyi hatalmat, a korábbi tetteim következménye. Ezért mostani életemben is adakozó leszek, és gyakorlom az erény cselekedeteit.

És a következő tizenkét év nem múlt el úgy, hogy ne gyakorolta volna az áldozatos cselekedeteket Hastināpura városában.

Ford.: Z.T.Cs.

Apsara táncos 1100 körül.¹⁴⁸

¹⁴⁸ Apszarák a hindu és buddhista kultúrában az égi lények egyik osztályának tagjai. Eredetileg a felhők és vizek női szellemének egy típusa voltak, de, később a „nimfa” vagy „tündér” szerepét játszották. Számos dél-ázsiai és délkelet-ázsiai kultúra szobraiban, táncában, irodalmában és festményeiben kiemelkedő szerepet játszanak. Az apszarákról azt írják, hogy gyönyörűek, fiatalosak és elegánsak, és állítólag képesek tetszés szerint megváltoztatni az alakjukat; ezzel bárkit arra készítenek, hogy beleszeressen a szépségükbe. Az apszaráknak két típusa van, a laukika (világi) és a daivika (isteni). Nagyszerűek a tánc művészetében, és gyakran a gandharvák, Indra udvari zenészeinek feleségei. Az apszarák az istenek palotáiban laknak, és a gandharvák által készített zenére táncolva szórakoztatják őket. Indra udvarának 26 apszarája állítólag az előadóművészet egy-egy különböző aspektusát szimbolizálja, ami az ókori Görögország műzsáihoz hasonlít. Arról is híresek, hogy elcsábítják a rishiket, hogy megakadályozzák őket az isteni erők elérésében. Urvashi, Menaka, Rambha, Tilottama és Ghritachi a leghíresebbek az apszarák közül.

Jegyzetek:

1) Kah-gyur, ii. 202-209.

2) Minayef professzor szerint a *nāga* szó egy elefántra is vonatkozhat (= *nāga*) [*nāga* = kígyó. – Z.T.Cs.], így szerepel a Vishvantara Jātaka egyik páli változatában, ahol Kalinga királya, akinek birodalmában éhínség tört ki az eső elmaradása miatt, nyolc brahmant küldött Jayaturába, Shibi fővárosába, hogy megszerezzék Vishvantarától a fehér elefántot, mely képes volt esőt csinálni. Ld. Spence Hardy: *Manual*, p. 116, és Köppen: *Religion des Buddha*, p. 324.

3) Ld. Taranatha: *History of Buddhism in India*, p. 70, ahol Nāgārjuna megidézi Chandikā istennőt a Manjushri templomban, egy khadira-fából készült ék beütésével. A khadira latin neve *Acacia Catechu*.

4) Szanszkritül: amoghapasha, „ami szorosan tart”.

5) Butterschaum, talán egyfajta krém.

6) „Egy családi pap, egy király udvari káplánja, aki a család minden szertartását és áldozatbemutatóját, etc. végzi.”

7) Ld. Böhtlingk: *Indische Sprüche*, 2. kiadás, No. 2627.

8) Ez a rész rendkívül homályos. Nyilvánvaló, hogy Schiefner professzor is nehezen birkózott meg vele, mert a jelen fordítást előkészítő anyagában számos változtatást tett. Ez alapján okunk van feltételezni, hogy a Krokodil, a Pillangó, a Gyászos és a Vidám, a Síró és a Nevető folyónevek, de ezt a jelen pillanatban hipotézisként kell kezelni. A német szöveg eredetileg a következő: „Viele Flüsse, die mit zehntausend Alligatoren angefüllt sind, musst du überschreiten. Krokodile, Schmetterling, ein Betrübter, ein Bunter, ein Weinender, ein Lachender, Schlangenreicher und rohreicher Fluss; im Krokodil ist Rākshasī-Zorn, im Schmetterling ein Dämon, in dem Betrübten viele Meerungeheuer,” &c. Ehhez képest Schiefner professzor változtatása: „Krokodile, Schmetterling, eine Betrübte, eine Bunte, eine Weinende, eine Lachende, ein Schlangenreicher und rohreicher Fluss,” &c. Az egész idézetet különböző szakértők vizsgálták, akik hajlanak arra, hogy elfogadják a folyó-hipotézist.

9) Dharma-rāja, az ‘igazság királya,’ Yama egyik neve.

10) *Rohini*, a negyedik nakshatra, holdállomás (a hold együttállása egy állócsillaggal), melyet a Daksha egyik leánya személyesít meg, és a Hold kedvenc felesége, nevezik „Vörös”-nek is, &c. [Ld. Varahamihira: *Bṛihat Jataka*, 1905, Madras, ford. N. Chidambaram Aiyar, p. 164: „Az a személy, akinek születésekor a Hold a *Rohini* holdállomásnál tartózkodik, igazságos lesz, nem kívánja más emberek tulajdonát, tisztaságszerető, édesbeszédű, határozott felfogású, és jó megjelenésű lesz.” Rohinit az indiai asztrológia az Aldebaranhoz társítja, a Bika-csillagkép alfa csillagához, sziderikus Bika 10° – 23° 20’ között, ld. még *Surya Siddhanta*, ford. E. Burgess, New Haven, 1860, p. 185. – Z.T.Cs.]

11) Az *ashoka* szó jelentése: „szomorúság nélküli”, ami „nem érez vagy nem okoz szomorúságot.”

12) Ezek az *Ægle Marmelos* fa (melyet *bel*-nek neveznek), és „az elefánt- vagy faalma fa, a *Feronia elephantum*.”

13) A szanszkrit *sudhā*, „az istenek itala, a nektár, &c.”

Források: *Tibetan Tales, derived from Indian sources*, trsl. from the Tibetan of the Kah-gyur, by F. Anton von Schiefner, done into English from German, with an Introduction, by W.R.S. Ralston, London, 1906, www.archive.org. Ld. még *The Divyāvadāna*, A Collection of Early Buddhist Legends, from the Nepalese Sanskrit MSS in Cambridge and Paris by E.B. Cowell, R.A. Neil, Cambridge University Press, 1886, és *Barabudur*, Archeological Description by N. J. Krom, Vol. 1., The Hague, 1927., p. 246-261.

Sudhana alakjában a történeti Buddha egy korábbi inkarnációját örökítették meg, ld. Z. Tóth, Cs.: A tehénpásztor és a szövőlány, in *Acta Historica Hungarica Turiciensia*, 2021/3, 69, és uott 2022/1, 430.; a Tehénpásztort és a Szövőlányt (Cowherd and Weaver Girl) az eredeti, kínai asztrálmítoszban az Aquila-csillagkép Altair csillagával és a Lyra-csillagkép Vega csillagával azonosították (Japánban Hikoboshi és Tanabata, napjuk júl. 7., az Altair és a Vega felkelésekor, jelképes „találkozásakor”), ill. a magyar népi csillagnevek, Tévelygő Juhász és Sellő/Vízitündér közül előbbi ugyancsak az Altairnak, a Sellő pedig az Antinousnak felel meg az eddigi kutatás szerint (Wigand: *Óreg csillagok*, 1915), bár a Sellő esetében talán szóba jöhet a Delphinus csillagkép is (vö. *Surya Siddhanta*, E. Burgess, New Haven, 1860, ld. hátul, a ford. megj.), és a magyarságnál is meglehetett az Altair-Vega párhuzam, valószínűleg a kínai csillagmonda teljesen reális hun vagy ogur/onogur közvetítése nyomán (ld. még az „Elvesztett feleség” mesetípus, Aarne-Thompson-Uther Index No. 400, Berze Nagy J.: *Magyar népmesetípusok*, 400., Tündér Ilona, vagy a Tündér Erzsébet és a harkály c. mese, in *Széki népmesék* 1976, ahol megjelenik a madárrá változás „kinnari” motívuma is). Az átváltozó hattyútündér és egy halandó férfi kapcsolatának mitologikus mélységű meséje is széles körben ismert, Belső-Ázsiától az európai kelta világig (Miért fekete a hattyú lába? in *Apagyilkos sámánfiak, burját mesék és mondák*, 1973, p. 34, és Swan Maiden, Áine szócikkek, in *Encyclopedia of the Celtic Mythology and Folklore*, 2004)

Címlapon: Kinnari, egy mitológiai szárnyas tündér szobra, Thaiföld, 19. század, aranyozott, festett bronz, színes és átlátszó üvegberakással, H. F. Johnson Museum of Art, in *SEAP*, South East Asian Project, 2013 Fall, Cornell Univ., és napkelte az indonéziai Borobudur templomnál, ahol reliefeken látható Sudhana és Manohara legendája.

XXX.

¹namaḥ punar api mahārāja yan ²mayānuttarasamyaksaṃbodhi-prāptaye dānāni dattāni puṇyāni kṛitāni viryapāramitā ca paripūritā anuttarā samyaksaṃbodhir nārādhitā tac chrūyatām |

bhūtapūrvam mahārāja Pāñcālavishaye rājānau babhūvatu Uttara-pāñcālo Dakṣiṇapāñcālaḥ ca | tatrottarapāñcālo Mahādhanō nāmnā Hastināpure rājyaṃ kārāyati ṛiddham ca sphitam ca kshemaṃ ca subhikṣham cākīrṇabahujanamanushyaṃ ca cāntakalī kalahaḍimbada-marataskara³-durbhikṣharogāpagataṃ cālikshugomahishisampannam | dhārmiko dharmarājo dharmeṇa rājyaṃ kārāyati | tasmimḥ ca nagare mahāhrada utpalakumudapuṇḍarikasampanno haṃsakāraṇḍavaca-kravākopaḥbhitō⁴ ramaṇīyaḥ | tatra ca hrade Janmacitrako nāma nāgapotaḥ prativasati | sa kālēna kālāṃ samyagvāridhārām anuprayacchati | ativaḥṣyasampattir bhavati ḥṣyavati vasumatī subhikṣhānnapāno deḥo dānamānasatkāravāṃḥ ca lokaḥ cṛamaṇabrāhmaṇakṛipaṇavanīpakopabhojyaḥ | Dakṣiṇapāñcālas tu rājādharmaḥbhūyishṭhaḥ caṇḍo rabhasaḥ karkaḥo 'dharmeṇa rājyaṃ kārāyati nityaṃ daṇḍena ghātanaḍhāraṇabandhanahaḍinigaḍoparodhe rāshṭranivāsīnāṃ trāsāyati | adharmabhūyishṭhatayā cāsya devo na kālēna kālāṃ samyagvāridhārām utsṛijati | tato 'sau mahājanakāyaḥ samtrastaḥ svajivitāpekshayā rāshṭraparityāgaṃ kṛitvottarapāñcālasyaiva rājño vishayaṃ gatvā prativasati | yāvad apareṇa samayena Dakṣiṇapāñcālo rājā mṛigayāvypadeḥena janapadān vyavalokanāya nirgataḥ | yāvat paḥyati grāmanagarāṇi cūnyāny udyānadevakulāni bhinnaprabhagnāni | sa janakāyaḥ kva gata iti kathayati | amātyāḥ kathayanti | devottarapāñcālasya rājño vishayaṃ gataḥ | kimartham | devābhayaṃ prayaccha kathayāmaḥ | dattaṃ bhavatu | tatas te katha-

¹ Begins thus in BC : A omits namaḥ and writes devo 'pi (a page from end of xxix.) punar api continuously. D omits the whole tale. Beginning lost? ² mayānuttarām- MSS. ³ rushka A, dushkara BC. ⁴ -opapaḥbhitō MSS.

yanti | devottarapāñcālo rājā dharmeṇa rājyaṃ kārāyati tasya janapadā ṛiddhāç ca sphitāç ca kshemāç ca subhikshāç cākīrṇabahujanamanushyāç ca praçāntakalikalahaḍimbaḍamarataskaradurbhiksharogāpa-gatāḥ çālikshugomahishisampannā dānamānasatkāravāṃç ca lokāḥ çramanabrāhmaṇavanīpakopabhojyaḥ | devas tu caṇḍo rabhasaḥ karkaço nityaṃ tādānaghātanadhāraṇabandhananigaḍoparodhe rāsh-ṭraṃ trāsāyati | yato 'sau janakāyaḥ saṃtrastaḥ saṃvegān āpanna Uttarapāñcālasya rājño vishayaṃ gataḥ | Dakshīṇapāñcālo rājā kathayati | bhavantaḥ ko 'sāv upāyaḥ syād yenāsau janakāyaḥ punar āgatyaiṣhu grāmanagāreṣhu pratīvaset | amātyā āhuḥ | yadi deva Uttarapāñcālavād dharmeṇa rājyaṃ kārāyasi maitracitto 'nukampācittaç ca rāshṭraṃ pālayasi na cirād asau janakāyaḥ punar āgatyaiṣhu grāmanagāreṣhu pratīvaset | Dakshīṇapāñcālo rājā kathayati | bhavanto yady evam aham apy Uttarapāñcālavād [A. 152. b] dharmeṇa rājyaṃ kārāyāmi maitracitto hitacitto 'nukampācittaç ca rāshṭraṃ pālayāmi yūyaṃ tathā kuruta yathāsau janakāyaḥ punar āgatyaiṣhu grāmanagāreṣhu pratīvasatīti | amātyā āhuḥ | devāparo 'pi tatrānu-çāṃso 'sti tasmin nagare mahāhrada utpalakumudapuṇḍarīkasam-çanno hamsakāraṇḍavacakravākopaçobhitas tatra Janmacitrako nāma nāgapotakaḥ pratīvasatī | sa kālēna kālāṃ samyagvārīdhārām anuprayacchaty atīvaçāsyasampattī bhavati | tena tasya çāsyavatī vasumatī subhikshānnapānaç ca deçāḥ | rājāha | ko 'sāv upāyaḥ syād yenāsau nāgapota ihāniyeta¹ | amātyā āhuḥ | deva vidyānantra-dhāriṇas tān ²ānāyati | te samanvishyantām | tato rājñā suvarṇa-pīṭakaṃ dhvajāgre baddhvā svavijite ghaṇṭāvaghoshāṇaṃ kārītam | ya Uttarapāñcālarājāvishayāj Janmacitrakaṃ nāma nāgapotakam ānāyati tasyemaṃ suvarṇapīṭakaṃ dāsyāmi mahatā ca satkāreṇa satkarīshyā-mīti | yāvād anyatāno 'hituṇḍīko 'mātyānāṃ sakāçāṃ gatvā katha-yati | mamedam suvarṇapīṭakaṃ anuprayacchatāhaṃ Janmacitraṃ nāma nāgapotakam apahrītyānāyāmīti | amātyāḥ kathayanti | esha

¹ .niyet MSS.² ānāyati A.

grihāṇa | sa kathayati | yo yushmākaṃ ṣraddhayitaḥ pratyayitaḥ ca tasya haste tishṭhatu | ânite Janmacitre nâgapotake grahishyâmîti | evaṃ kurushveti | tato 'sāv ahituṇḍikaḥ pratyayitasya purushasya haste suvarṇapitakam sthâpayitvâ Hastinâpuraṃ gataḥ | tenâsau hradaḥ samantato vyavalokito nimittikṛitaḥ | asau Janmacitro nâgapotaka etasmin pradeṣe tishṭhatiti tato balyupahâranimittam punaḥ pratyâgataḥ | amâtyânâṃ kathayati | balyupahâram enaṃ prayacchata¹ saptame divase taṃ nâgapotakam apahrityânayâmîti | sa câhituṇḍikas tena saṃlakshitaḥ | mamâsāv apaharaṇâyâgataḥ saptame divase mâm apaharishyati mâtâpitṛiviyogajam me duḥkham bhavishyati kim karomi kim çaraṇam prapadyeyam iti | tasya hradasya nâtidûre dvau lubdhakau prativasataḥ Sârako² Halakaḥ | tau hradam âṣṛitya³ jîvikâṃ kalpayataḥ | ye sthalagatâḥ prânino mṛiga-⁴sarabhasûkarâdayas taṃ hradam upasarpanti tân praghâtayato ye 'pi jalagatâ matsyakacchapamaṇḍûkâdayaḥ | tatra Sârakaḥ kâlagato Halako jîvati | Janmacitro nâgapotaḥ saṃlakshayati ko 'nyo 'sti mama çaraṇam rite Halakât lubdhakât | tato manushyaveçam âsthâya Halakasya lubdhakasya sakâçam gataḥ | gatvâ kathayati | bhoḥ purusha kim tvam jânîshe kasyânubhâvâd Dhanasya râjño janapadâ ridhâç ca sphîtaç ca subhikshâkirṇabahujanamanushyâç ca praçânta-kalikalahaḍimbadamarataskaradurbhiksharogâpagatâḥ çâlikshugo-[A. 153. a] mahishîsaṃpannâ iti | sa kathayati | jâne sa râjâ dhârmiko dharmena râjyaṃ kârayati maitracitto hitacitto 'nukampacittaç ca râshṭraṃ pâlayatîti | sa kathayati | kim etad evâthâsty anyad api | lubdhakaḥ kathayati | asty anyo 'py anuçaṃsaḥ asmin pradeṣe Janmacitrako nâma nâgapotakaḥ prativasati sa kâlana kâlâṃ samyagvâridhârâm anuprayacchaty ativaçasyasampattir bhavati çasyavatî vasumatî subhikshânapânaç ca deça iti | Janmacitraḥ kathayati | taṃ nâgapotakam ito vishayâd apaharet tasya nâgapotakasya kim syât | na

¹ -ate A, -ati B. ² C generally gives Phalaka. ³ âçṛitya C. ⁴ Sic MSS. (Pali form and meaning).

çobhanam syād mātāpitṛiviyogajam duḥkham syād rājño rāshṭrasya
 ca | yo 'paharati tasya kim tvam kuryāḥ | sa āha | jivitād vyaparo-
 payeyam | jānīshe tvam kataro 'sau nāgapotaka iti | na jāne | aham
 evāsau nāgaḥ | Dakṣiṇapāñcālavaishayikenāhituṇḍikenapahṛitya nī-
 yeta¹ | sa ²balyupahâravidhânârtham gataḥ saptame divase āgami-
 shyati | āgatyaśya hradasya catasṛishu dikshu khadiraçalākân ni-
 khanya nânâraṅgaiḥ sūtrair veshṭayitvā mantrân āvartayishyati | tatra
 tvayā pracchanne samnikṛiṣṭe sthâtavyam, yadâ tenāyam evamrûpaḥ
 prayogaḥ kṛito bhavati tadâ hradamadhyât kvathamânam pâniyam
 utthâsyaty aham cotthâsyâmi | tadâ tvayâsâv ahituṇḍikaḥ çareṇa
 marmaṇi tâḍayitavya âçu copasamkramya vaktavyo mantrân upa-
 samhara mâ te ³utkrîttamûlam çiraḥ kṛitvâ pṛithivyâm nipâtayishyâ-
 miti | yady asau mantrân anupasamhṛitya prânair viyokshyate mṛitam
 te 'ham yāvajjivam mantrapâçabaddhaḥ syâm iti | lubdhakaḥ prâha |
 yadi tavaikasyaivam guṇaḥ syât tathâpy aham evam kuryâṃ prâgeva
 sarâjakasya rāshṭrasya gacchâham te trâteti | tatas tena nāgapota-
 kena tasyaikapârçve guptasthânam upadarçitam | yâvad asau lubdha-
 kaḥ saptame divase pratigupte pradeçe âtmânam gopayitvâvasthitaḥ |
 sa câhituṇḍika âgatya balyupahâram kartum ârabdhaḥ | tena catas-
 rīshu dikshu catvâraḥ khadirakīlakâ nikhâtāḥ | nânâraṅgaiḥ sūtrair
 veshṭayitvā mantrâ āvartitāḥ | tatas tasmât ⁴pâniyam kvathitum
 ârabdham lubdhakena ca çareṇa marmaṇi tâḍitaḥ | nishkoçam câsim
 kṛitvâbhihitaḥ | tvam asmadvishayanivâsinam nāgapotam apaharasi
 mâ te ⁵utkrîttamûlam çiraḥ kṛitvâ pṛithivyâm nipâtayâmiti | tato
 'hituṇḍikena duḥkhavedanâbhibhûtena [A. 153. b] maraṇabhayabhi-
 tena mantrâ vyāvartitāḥ | tatsamanantaram ca lubdhakena jivitād
 vyavaropitaḥ | tato nâgo mantrapâçavinirmukto hradâd abhyud-
 gamya lubdhakam parishvaktavân evam câha | tvam me mâtâ tvam
 me pitâ yan mayâ tvâm âgamya mâtāpitṛiviyogajam duḥkham not-

¹ nīyate C. ² balyop- MSS. ³ utkritya- MSS. ⁴ pâniyam MSS.

⁵ utkrîmûlam A, utkrityam- BC.

pannam āgaccha bhavanam gacchāmaḥ | tenāsau bhavanam nīto
 nānāvidhena cānnapānena saṃtarpito ratnāni copadarçitāni mātā-
 pitroḥ ca niveditaḥ | amba tāta esha me suhṛic charaṇam bāndhavo
 'syānubhāvād yushmābhiḥ saha viyogo na jāta iti | tābhyām asau
 vareṇa pravārito vividhāni ca ratnāni dattāni | sa ¹tāny ādāya tas-
 mād dhradād vyutthitaḥ | tasya ca hradasya nātīdūre pushpaphala-
 salilasampanne nānāçakunikūjita ṛisher agram āçramapadam | tatra
 ca nāgapotakena sārđham vṛittakam tat sarvam vistareṇa samākhyā-
 tam | tata ṛishiḥ kathayati | kiṃ ratnaiḥ kiṃ vā te suvarṇena tasya
 bhavane 'mogho nāma pāças tishṭhati taṃ yācasva | tato lubdhako
 'moghapāçe samjātatrishṇaḥ | ṛishivacanam upaçrutya punar api
 nāgabhavanam gato yāvat paçyati bhavanadvāre tam amoghapāçam |
 tasyaitad abhavat | esha sa pāço yo mayā prārthanīya iti viditvā
 nāgabhavanam pravishṭaḥ | tato Janmacitreṇa nāgapotakenānyaiç ca
 nāgaiḥ sasam̄bhramaiḥ pratisam̄modito ratnaiç ca pravāritaḥ | sa
 kathayati | alaṃ mama ratnaiḥ kiṃtv etam amoghapāçam prayaccha-
 theti | sa nāga āha | tavānena kiṃ prayojanam yadā ²Garutmatopa-
 drutā bhavāmas tadānenātmānam rakshāmaḥ | lubdhaka āha | yush-
 mākam esha kadācit karḥicid ²Garutmatopadrutānām upayogaṃ
 gacchati mama tv anena satatam eva prayojanam | yady asti kṛitam
 upakṛitaṃ cānuprayacchethi | Janmacitrasya nāgapotakasyaitad abha-
 vat | mamānena bahūpakṛitaṃ mātāpitarāv avalokya dadāmi | tena
 mātāpitarāv avalokya sa pāço dattaḥ | tato 'sau lubdhakaḥ pṛithivī-
 labdhaprakhyena sukhasaumanasyenāpyāyitamanā ³'moghapāçam
 ādāya nāgabhavanād abhyudgamyā svagrīham gataḥ |

yāvad apareṇa samayena Dhano rājā devyā sārđham kṛidati
 ramate paricārayati | tasya kṛidato ramamānasya paricārayato na
 putro na duhitā | sa kare kapolaṃ dattvā cintāparo vyavasthitaḥ |
 anekadhanasamuditam me grīham na me putro na duhitā mamā-
 tyayāt svakulavaṃçacchede rāshṭrāpahārah ⁴sarvasantam svāpateyam

¹ tāt MSS. ² Garunmat- MSS. ³ Sic MSS. ⁴ sarvasantaḥ MSS.

aputram iti kṛitvānyarājavidheyo bhavishyatiti [A. 154. a] | sa çra-
maṇabrāhmaṇasuhṛitsaṃbandhibāndhavair ucyate | deva kim asi
cintāparaḥ | sa etat prakaraṇaṃ vistareṇārocayati | te kathayanti |
devatārādhanam kuru putras te bhavishyatiti | so 'putraḥ putrābhi-
nandi Çivavarūṇakuveravāsavādīn anyāṃç ca devatāvīçeshān āyācate
tadyathārāmadevatā vanadevatā catvaradevatā çriṅgātakadevatā bali-
pratigrāhikā sahajā sahadharmikā nityānubaddhā api devatā¹ āyācate |
asti caisha loke pravādo yad āyācanahetoḥ putrā jāyante duhitarāç
ceti | tac ca naivam, yady evam abhavishyad ekaikasya putrasahasram
abhavishyat tadyathā rājñāç cakravartinaḥ | api tu trayāṇām sthā-
nānām saṃmukhībhāvāt putrā jāyante duhitarāç ca | katameshām
trayāṇām | mātāpitarau raktau bhavataḥ saṃnipatitau mātā cāsya
kalyā bhavati ṛitumatī ca ²gandharvapratyupasthitā bhavati | eshām
trayāṇām sthānānām saṃmukhībhāvāt putrā jāyante-duhitarāç ca | sa
caivam āyācanaparas tishṭhati anyatamaç ca bhadrakalpiko bodhisat-
tvas tasyāgramahishyāḥ kukshim avakrāntaḥ | pañcāveṇīyā dharmā
ekatye paṇḍitajātiye mātṛigrāme | katame pañca | raktam puruṣam
jānāti viraktam jānāti kalam jānāti ṛitum jānāti garbham avakrān-
tam jānāti yasya sakāçād garbham avakrāmati tam api jānāti dāra-
kam jānāti dārikam jānāti | ³saced dārako dakṣiṇam kukshim niçritya
tishṭhati saced dārikā bhavati vāmam kukshim niçritya tishṭhati |
sāttamanā⁴ svāmīna ārocayati | ⁴dishtyā vardhasvāryaputra āpanna-
sattvāsmi saṃvṛittā yathā ca me dakṣiṇam kukshim niçritya tish-
ṭhati niyataṃ dārako bhavishyatiti | so 'py āttamanāttamanā⁴ pūr-
vam kāyam unnamayya dakṣiṇam bāhum abhiprasāryodānam udā-
nayati | apy evāham cirakālābhilashitam putramukham paçyeyam jāto
me syān nāvajātaḥ | kṛityāni me kurvīta bhṛitaḥ pratibhared dāyād-
yam me pratipadyeta kulavaṃço me cirasthitikaḥ syād asmākam
cātyatitakālagatānām alpam vā prabhūtam va dānāni dattvā puṇ-
yāni kṛitvāsmākam nāmnā dakṣiṇam ādekshyati idam tayor yatra-

¹ -tān MSS. ² gandharvam C. ³ saca MSS. ⁴ Sic MSS. here.

tatropapannayor gacchator anugacchatv iti | āpannasattvāṃ viditvā upariprāsādatalagatām ayantritām dhārayati tiktāmlalavaṇama-
dhurakaṭukashāyavivarjitair āhārair hārārdhahāravibhūshitagātrīm
apsarasam iva nandanavanacāriṇīṃ mañcāṇ mañcaṃ piṭhāt [A. 154. b]
piṭham avatarantīm adharimāṃ bhūmiṃ na cāsyāḥ kiṃcid amanojū-
ṣabdaṣravaṇaṃ yāvad eva garbhasya paripākāya | sāshtāṇām vā
navānām vā māsānām atyayāt prasūtā | dārako jāto 'bhirūpo darṣa-
nīyaḥ prāsādiko gauraḥ kaṇakavarṇaṣ chattrākāraṣirāḥ pralambabā-
hur vistirṇalalāṭa uccaghoshāṇaḥ saṃgatabhrūs tuṅgaṇāsāḥ sarvāṅga-
pratyaṅgopetaḥ | tasya jātāv ānandabheryās³ tāditāḥ | ṣrutvā rājā kath-
ayati | kim etad iti | antaḥpurikābhi rājūe niveditam¹ | deva dishtyā
vardhasva putras te jāta iti | tato rājūā taṃ sarvaṃ nagaram apagata-
pāshāṇaṣarkarakathallam vyavasthitam candanavārisiktam ucchrita-
dhvajapatākam surabhidhūpaghaṭikopanibaddham nānāpushpābhikīr-
ṇaramaṇīyam ājūā ca dattā | ṣramaṇabrāhmaṇakṛipaṇavanīpakebhyo
dānam prayacchata sarvabandhanamokshaṃ ca kuruteti | tasyaiva
trīṇi saptakāny ekaviṃṣatidivasān vistareṇa jātakarma karoti | tasya
jātimahaṃ kṛitvā nāmadheyaṃ vyavasthāpitum ārabdham kiṃ
bhavatu dārakasya nāmeti | amātyāḥ kathayanti | ayaṃ dārako
Dhanasya rājūaḥ putro bhavatu dārakasya Sudhano nāmeti | tasya
Sudhana iti nāmadheyaṃ vyavasthāpitam | Sudhano dārako 'shtābhyo
dhātribhyo 'nudatto dvābhyām² aṃsadhātribhyām dvābhyām kshira-
dhātribhyām dvābhyām maladhātribhyām dvābhyām kṛīdanikā-
bhyām dhātribhyām | so 'shtābhir dhātribhir uunīyate³ vardhate
kshireṇa dadhnā navaṇitena sarpishā sarpimaṇḍair vānyaiṣ cottaptot-
taptair upakaraṇaviṣeshair āṣu⁴ vardhate hradastham iva paṅkajam |
sa yadā mahān saṃvṛittas tadā lipyām upanyastāḥ saṃkhyāyām
gaṇanāyām mudrāyām⁴ uddhāre nyāse nikshepe⁵ vastuparikshāyām
kumārāparikshāyām kumārikāparikshāyām dāruparikshāyām ratna-

¹ -taḥ MSS.² atsa- MSS.³ Sic MSS.⁴ udvāre MSS.⁵ nikshepa- MSS.

parikshâyāṃ vastraparikshâyām | so 'shṭāsu parikshāsu ghāṭako
vācakaḥ paṇḍitaḥ paṭupracāraḥ saṃvṛittaḥ | sa yāni tāni bhavanti
rājñāṃ kshatriyāṇāṃ mūrdhnābhishiktānām janapadaigvāryam anu-
prāptānām mahāntaṃ pṛithvimaṇḍalam abhinirjityādhyāvasatām
pṛithagbhavanti çilpsthānakarmasthānāni tadyathā hastigrivāyām
açvapṛishṭhe rathe tsarau dhanushy apayāne niryāne 'ṅkuçagrahe
pāçagrahe chedye bhedye musṭibandhe çikhābandhe padabandhe
dūravedhe¹ çabdavedhe² marmavedhe 'kshuṇṇavedhe³ dṛiḍhaprahāri-
tāyām pañcasthāneshu kṛitāvī saṃvṛittaḥ | tasya pitrā trīṇy antaḥ-
purāṇi vyavasthāpitāni jyeshṭhaṃ [A. 155. a] madhyam kaniyasaṃ
trīṇi vāsagṛihāṇi māpitāni haimantikam graishmikam vārshikam
trīṇy udyānāni māpitāni haimantikam graishmikam vārshikam | tataḥ
Sudhanakumāra upariprāsādatalagato nishparushēṇa tūryeṇa kṛidati
ramate paricārayati |

yāvad apareṇa samayena Halako lubdhako mṛigayānveshamāṇas
tena tenānuvicarann anyatamaṃ parvatam anuprāptaḥ | tasya ca par-
vatasyādastād ṛisher āçramapadaṃ paçyati pushpaphalasaṃpannam
nānāpakshigaṇavicaritaṃ mahāntaṃ ca hradam utpalakumudapuṇḍa-
rikasaṃçhannaṃ haṃsakāraṇḍavacakravākopaçobhitam | sa tam
āçramapadaṃ paribhramitum ārabdho yāvat tam ṛishim paçyati
dirghakeçaçmaçrunakharomāṇam⁴ vātātapakarshitaçariram civara-
valkaladhāriṇam anyatamavṛikshamūlāçrayatṛiṇakuṭikākṛitanilayaṃ
dṛishṭvā ca punaḥ pādābhivandanam kṛitvā kṛitāñjalipuṭaḥ paprac-
cha⁵ | bhagavan kiyacciram asmin pradeçe tava prativasataḥ |
catvāriṃçad varshāṇi | asti tvayeyatā kālenāsmiṇ pradeçe kaçcid
āçaryādbhutadharmā dṛishṭaḥ çruto vā | praçāntātmā ṛishir mandam
mandam uvāca | bhadrāmukha dṛishṭas te 'yaṃ hradam | dṛishṭo
bhagavan | eshā⁶ Brahmasabhā nāma pushkirīṇi utpalapadmakumu-
dapuṇḍarikasaṃçhannā nānāpakshigaṇanishevitā⁷ himarajatatushāra-

¹ dūrabandhe AB. ² çabdabandhe B. ³ akshuṇṇa- MSS. ⁴ çābhā-
tapa- A, rājātapa- B. ⁵ prayaccha MSS. ⁶ esha MSS. ⁷ himarajātush- AB.

gaurāmbusaṃpūrṇā surabhikusumapūrṇatoyā | asyāṃ pushkiriṇyāṃ
 ṣaṅgacāḍamyāṃ Manoharā nāma Drumasya kinnarārājasya duhitā
 pañcakinnariḥataparivārā nānāvidhasnānodvartanair āgatya snāti
 suānakāle cāsya madhuragitavāditaḥabdena mṛigapakshiṇo 'pahrī-
 yante | aham api taṃ ḥabdam ḥrutvā mahatā pritiṣaumanasyena
 saptāham atināmayāmi | etad āḥcaryāṃ bhadrāmukha mayā dṛiṣṭam
 iti | atha Halakasya lubdhakasyaitad abhavad | ḥobhano 'yaṃ mayā
 'moghaḥ pāḥo nāgāl labdho Manoharāyāḥ kinnarāyāḥ² kshepsyā-
 mīti | so 'pareṇa samayena pūrṇapañcāḍyāṃ amoghaṃ pāḥam
 ādāya hradatīrasamīpe pushpapalaviṭapagahanam āṣṛityāvadhāna-
 tatparo 'vasthitāḥ | yāvan Manoharā kinnari pañcāḥataparivāritā
 tādṛiḥyaiva vibhūtyā Brahmaṣabhāṃ pushkiriṇīm avatīrṇā snātum |
 tatsamanantaraṃ ca Halakena lubdhakenāmoghaḥ pāḥo kshipto
 yena Manoharā kinnari baddhā | tayāmoghapāḥaḥcāritayā [A. 155. b]
 hrade³ mahāhatamandaḥ kṛito bhishanaḥ ca ḥabdo niḥcāritāḥ | yaṃ
 ḥrutvā pariḥiṣṭāḥ kinnariḥgaṇa itaḥ cānutaḥ ca saṅbhīrānto Manoha-
 rāṃ nirikṣhitum ārabdhaḥ | paḥyanti baddhāṃ dṛiṣṭvā ca punar bhīta
 niṣpalāyitāḥ | adrākṣhit sa⁴ lubdhakas tāṃ paramarūpadarḥaniyāṃ
 dṛiṣṭvā ca punar upaḥliṣṭo grahiṣhyāmīti | sāha | hā hatāsmi hā
 mandabhāgyā mamedṛiḥim avasthām āptāmi |

mā naishis tvam hi mā prākṣhīr naitat tava sucesṭitam |

rājabhogyā surūpāham na sādhuḥgrahaṇam taveti ||

lubdhakaḥ prāha | yadi tvam na ḥriṇāmi niṣpalāyase | sā katha-
 yati | nāham niṣpalāye yadi na ḥraddadhāsi⁵ imam cūḍāmaṇim
 ḥriṇāṇāsyānubhāvenāham uparivihāyasā gacchāmīti | lubdhakaḥ
 kathayati | katham jāne | tayā ḥirasthaḥ cūḍāmaṇir datta uktaḥ ca |
 esha cūḍāmaṇir yasya haste tasyāham vaḥā bhavāmi | tato lubdha-
 kenāsau cūḍāmaṇir ḥrihitāḥ pāḥabaddhāṃ caināṃ⁶ samprasthitāḥ |
 tena khalu samayena Sudhanarājakumāro⁷ mṛigayānirgataḥ | adrā-

¹ Sic MSS.

² kinnarāyā pṛikshep- B.

³ mahātapamandaḥ MSS.

⁴ su MSS.

⁵ ayam AB.

⁶ Qu. ḥrihitvā om.

⁷ Qu. mṛigayāṃ.

kshīt sa lubdhakaḥ Sudhanaṃ rājakumāraṃ abhirūpaṃ darṣṇāya
 prāsādikaṃ dṛiṣṭvā ca punar asyaitad abhavad | ayaṃ ca rājaku-
 māra iyaṃ ca paramadarṣṇāyā yady enāṃ drakshyati balād grahī-
 shyati | yannv aham enāṃ prābhṛitanyāyena svayam evopanayeyam |
 tatas tāṃ pāṣabaddhām ādāya yena rājakumāras tenopasaṃkrāntaḥ |
 upasaṃkramya pādāyor nipatya kathayati | idaṃ mama devasya
 strīratnaṃ prābhṛitam ānitaṃ pratigrihyatām iti | adrākshīt Sudha-
 nakumāro Manoharāṃ kinnarīm abhirūpāṃ darṣṇāyāṃ prāsādikaṃ
 paramaṣubhavarṇapushkalatayā samanvāgatāṃ sarvagūṇasamuditāṃ
 asṭhādaṣabhiḥ strīlakṣhaṇaiḥ samalaṃkrītāṃ janapadakalyāṇāṃ kāmī-
 cana-¹kalaṣakūrmāpīnonnatakāṭhinasahitasujātavṛittapragalbhāmāna-
 stanīm abhinīlāraktāṃṣṭkavīsṛitāyatanaṃvakamalasadṛiṣṇāyanāṃ su-
 bhruvam āyatatuṅganāsāṃ vidrumamaṇiratnavimbaphalasaṃsthāna-
 sadṛiṣṇādharoṣṭhīm ²sadṛidhāparipūrṇagaṇḍapārṣvām atyartharati-
 karakapolatilakānupūrvacaritāṃ saṃgatabhruvāravindavikacasadṛiṣṇā-
 paripūrṇavimalaṣaṣṭiṣvapaṣṭhām pralambabāhūṃ gambhīratrivalika-
 saṃnatamadyāṃ stanabhārāvanāmyamānapūrvārdhām rathāṅga-
 saṃsthitāsujātajaghanāṃ kadaligarbhasadṛiṣṇākarānupūrvāvasthita-
 sujātakarabhoruṃ ³sunigūḍhasuracitasarvāṅgasundaraṣṭirām ⁴sahita-
 maṇipīḍāsaṃraktakaratalapraharshanūpuraṃvalayāṃ hārārdhahāranir-
 ghoshavimala-[A. 156. a]-ṣṭitagatim āyatanīlasūksmakeṣṭiṃ saeivara-
 prabhrasṭhākaṅciguṇāṃ nūpurāvachchāditapādāṃ kshāmodarīm tāṃ
 pratikīrṇahārāṃ uttaptajāmbūnadacārupūrṇāṃ dṛiṣṭvā kumāraḥ
 sahasā papāta viddho dṛidharāgaṣṭhāreṇa | tatra sa ⁵rāgavarāhavadaha-
 napataṅgasadṛiṣṇā jalacandracañcalavimalojjvalasvabhāvena dur-
 grāhyatareṇa nadītarāṅgajhashamakarasurabhigamanena garuḍapava-
 najavasamagatinā tūlaparivartanalaghutareṇa vānarāvasthitacapa-
 lodbhrāntatareṇa ⁶satatābhyāsakleṣṇaṣṭhevaṇarāgasukhāsvādalolena⁷

¹ kuṣāla B, kulaṣa C. ² sādṛi- MSS. ³ -sucarita- C. ⁴ -sarakta- MSS.

⁵ -āhava- ex conj. : MSS. seem to have -āhnuva- or -ājñuva-.

⁶ samatā- A sagatā- C. ⁷ -svālolena AB.

sarvakleṣavishamadurgaprapātaniḥsaṅgena paramasalilena¹ cittena
tadbhūtānugatayā ayoniḥo manaskāradhanurvisṛitaiḥ saṃyogābhila-
shitaparamarahasyaḥabdena kāmāḥareṇa hṛidaye viddhaḥ | āha ca |

ḍṛiṣṭvā ca tām Sudhana indusamānavaktrām

prāvṛiḍghanāntaraviniḥcariteva vidyut |

tatsuehamanmathavilāsasamudbhavena

sadyas sa cetasi tu rāgaḥareṇa viddhaḥ ||,

sa tām atimanoharām gṛihītvā Hastināpuram gataḥ | sa ca lubdhaḥ
pañcagrāmavareṇācchāditaḥ | tataḥ Sudhano rājakumāro Manoha-
rayā sārddham upariprāsādatalagataḥ kriḍati ramate paricārayati |
Manoharayā rūpayauvanaguṇena Sudhanaḥ kumāro 'nekaic copacāra-
ḥatais tathāpahṛito yathā muhūrtam api tām na jahāti | yāvad
apareṇa samayena Jetavanād dvau brāhmaṇāv abhyāgatau | tatraiko
rājānam saṃcṛito dvitīyaḥ Sudhanaḥ kumāram | yo rājānam saṃcṛitaḥ
sa rājñā purohitaḥ sthāpito bhogaic ca saṃvibhaktaḥ | yas tu Sudha-
naḥ kumāram sa bhogamātreṇa saṃvibhaktaḥ | sa kathayati |
kumāra yadā tvam pitur atyayād rāshṭre pratishṭhāsyasi tadā me
kiṃ karishyasiti | Sudhanaḥ kathayati | yathā tava sahāyo brāhmaṇo
mama pitrā paurohitye 'vasthāpita evam aham tvām api paurohitye
sthāpayāmiti | esha ca vṛittāntas tena brāhmaṇena karṇaparamparayā
ḥrutaḥ | tasyaitad abhavat | aham tathā karishye yathā kumāro
rājyam eva nāsādayishyati kutas tam purohitam sthāpayishyatiti |
yāvad apareṇa samayena tasya rājño vijite 'nyatamaḥ kārvaṭikaḥ
prativiruddhaḥ | tasya samucchittaye eko daṇḍaḥ preshitaḥ | sa hata-
vihatavidhvastaḥ pratyāgataḥ | evam yāvat sapta ye² daṇḍāḥ preshi-
tāḥ | te 'pi hatavidhvastāḥ pratyāgatāḥ | amātyai rājā vijñāpitaḥ |
deva kimarthaṃ svabalaṃ hāryate³ param vardhyate yāvan naikaḥ⁴
kaḥcid devasya vijite castrabalopajivī sarvo 'sāv āhūyatām iti | brāh-
maṇaḥ [A. 156. b] purohitaḥ saṃlakshayati | ayaṃ sa kumārasya
vadhopyākāla iti | tena rājā vijñaptaḥ | deva naivam asau cakyāḥ

¹ -salilena MSS. ² saptame MSS. ³ taryate C. ⁴ naikaṃ MSS.

saṃnāmayitum | rājā kathayati | kiṃ mayā svayaṃ gantavyam |
 purohitaḥ kathayati | kimarthaṃ devaḥ svayaṃ gacchati, ayaṃ
 Sudhanaḥ kumāro yuvā baladarpayuktaḥ, esha daṇḍasahīyaḥ pres-
 yatām iti | rājā kathayati | evaṃ astv iti | tato rājā kumāram
 āhūya kathayati | gaccha kumāra daṇḍasahīyaḥ 'kārvaṭikaṃ saṃnā-
 maya | evaṃ deveti Sudhanaḥ kumāro rājñāḥ pratiçrutyāntaḥpuraṃ
 pravishṭo Manoharādarçanāc cāsya sarvaṃ viṣṃitam | punar api
 rājñābhihitāḥ | punar api taddarçanāt sarvaṃ viṣṃitam | purohi-
 tena cābhihitāḥ | deva Sudhanaḥ kumāro Manoharayâtivasakto² na
 çakyate preshayitum | rājā kathayati | sādhanam sajjam kriyatām
 nirgataḥ kumāro 'ntaḥpurāt preshayitavyo yathā Manoharāyāḥ sakā-
 çam na prativasatīti | evaṃ deveti | amātyai rājñāḥ pratiçrutya
 balaugho hastyaçvarathapadātisaṃpanno 'nekapraharaṇopakarāṇa-
 yuktaḥ sajjikṛitaḥ | tataḥ kumāro nirgata uktaḥ | gaccha kumāra
 sajjo balaugha iti | sa kathayati | deva gamishyāmi Manoharām
 dṛishṭvā | rājā kathayati | kumāra na drasṭavyā kālo 'tivartate | sa
 kathayati | tāvad yady evaṃ mātaram dṛishṭvā gacchāmi | gaccha
 kumārāvalokaya janānim | sa Manoharāsantakaṃ cūḍāmaṇim ādāya
 mātus sakāçam upasaṃkrāntaḥ pādāyor nipatya kathayati | ambāhaṃ
 kārvaṭikaṃ saṃnāmanāya gacchāmi |

duhitā Çakrakalpasya kinnarendrasya māninī |

pālyā³ virahaçokārtā madvātsalyadhīyā tvayā ||

ayaṃ cūḍāmaṇis suguptaṃ sthāpayitavyo na kadācin Manoharāyā
 dātavyo 'nyatra prānaviyogād iti | sa evaṃ mātaram 'pitaram
 saṃdiçyābhivādya ca nānāyodhabalaughatūryanirnāditaiḥ saṃpra-
 sthito 'nupūrveṇa janapadān atikramya tasya kārvaṭikasya nātidūre
 'nyatamaṃ vṛikshamūlaṃ niçritya vāsam upagataḥ | tena khalu
 samayena Vaiçravaṇo mahārājo 'nekayakshaparivāro 'nekayakshaça-
 tasahasraparivāras tena yakshāṇāṃ yakshasamitam saṃprasthitaḥ |

¹ -naṃ AC, na B. ² çakto MSS. ³ vira- A, vihara- B, ⁴ om. A.

tasya tena 'pathā gacchataḥ khagapathena yānam avasthitam | tasyaitad abhavat | bahuḥ 'ham anena pathā samatīkrānto na ca me kadācid yānam pratihatam ko 'tra hetur yenedānim pratihata iti | paṣyati Sudhanam kumāram | tasyaitad abhavat | ayam bhadrakalpiko bodhisattvaḥ khedam āpatsyati yuddhāyābhiprasthitaḥ | sāhāyām asya karaṇīyam kārvaṭikāḥ saṁnāmayitavyo na ca kasyacit prāṇinaḥ piḍā karaṇīyeti [A. 157. a] viditvā Pāñcikaḥ mahāyakshasenāpatim āmantrayate | ehi tvaḥ Pāñcika Sudhanasya kumārasya kārvaṭikam ayuddhena saṁnāmaya na ca te kasyacit prāṇinaḥ piḍā kartavyeti | tatheti Pāñcikenā yakshasenāpatinā Vaiçravaṇasya mahārājasya pratiçrutya divyaç caturaṅgo balakāyo nirmitas tālamātrapramāṇāḥ puruṣhāḥ parvatapramāṇā hastino hastipramāṇā açvāḥ | tato nānāvīdhakhaḍgamushalatomarapāçacakraçaraparasvadhādiçastraviçeshena nānāvādītrasaṁkshobhena ca mahābhayam upadarçayan mahatā balaughena Pāñciko 'nuprāptaḥ |

hastyaçvarathanirghoshān nānāvādītranisvarāt |

yakshāṇām svaprabhāvāc ca prākārah prapapāta vai ||

tatas te karvaṭanivāsinaḥ tam balaugham dṛiṣṭvā tac ca prākārapatānam param viśhādam āpannāḥ papracchuḥ | kuta esha balaugha āgacchatīti | te kathayanti | ²çighram çighram dvārāṇi muñcata esha priṣṭhataḥ kumāra āgacchati tasya ca balaugho yadi ciram vidhārayishyatha sarvathā na bhavishyatheti | te kathayanti |

vyutpannā na vyaḥ rājño na kumārasya dhīmataḥ |

nṛipapaurushakebhyo³ sma bhītās saṁtrāsam āgatāḥ ||

tair dvārāṇi muktāni | tata ucchritadhvajapatākāpūrṇakalaçā nānāvīdhātūryanirnāditaiḥ Sudhanam kumāram pratyudgatāḥ | tena ca samāçvāsītās tadabhiprāyaç ca rājabhataḥ sthāpito nipakāç ca nigrihitāḥ karapratyāyāç ca nibaddhāḥ | tatas tam karvaṭakam sphītīkrītya Sudhanakumārah pratinivṛittaḥ | Dhanena ca rājñā tām eva rātrīm svapno dṛiṣṭāḥ | gṛidhrenaçatya rājñā udaram sphoṭayitvān-

¹ yathā MSS.

² çighram çighram AB.

³ Sic MSS.

trāṅy ākrishya sarvaṃ tan nagaram antrair veshṭitam saptaratnāni
grihaṃ praveçyamānāni dṛiṣṭāni | tato rājā bhītas trastaḥ saṃvigna
āhṛiṣṭaromakūpo¹ laghulaghv evotthāya mahāçayane nishadya kare
kapolaṃ dattvā cintāparo vyavasthito mā haiva me 'tonidānaṃ
rājyāc cyutir bhaviṣyati jīvitasya vāntarāya iti | sa prabhātāyāṃ
rajanyāṃ svapnaṃ brāhmaṇāya purohitāya nivedayāmāsa | sa saṃ-
lakshayati | yādriço devena svapno dṛiṣṭo niyatam kumāreṇa karva-
tako nirjito vitathanirdeçaḥ karaṇīya iti kṛtvā kathayati | deva na
çobhanaḥ svapno niyatam atonidānaṃ rājyāc cyutir bhaviṣyati
jīvitasyāntarāya iti kevalam tv atrāsti pratikāraḥ sa ca brāhmaṇaka-
mantreshu dṛiṣṭaḥ | ko 'sau pratikāraḥ | deva udyāne pushkariṇi
purushaprāmāṇikā [A. 157. b] kartavyā tataḥ sudhayā praleptavyā
susamṃrīṣṭāṃ kṛtvā kshudramṛigāṇāṃ rudhireṇa pūrayitavyā tato
devena snānaprayatnena² tām pushkariṇīm ekena sopānenāvataritav-
yam ekenāvātīrya dvitīyenottaritavyaṃ dvitīyenottīrya tṛitīyenāva-
taritavyaṃ tṛitīyenāvātīrya caturthenāvataritavyam³ | tataç caturbhir
brāhmaṇair vedavedāṅgapāragair devasya pādāyor jihvayā nirleḍh-
avyam⁴ kinnaravasayā ca dhūpo deyaḥ | evaṃ devo vidhūtapā-
paç ciram rājyaṃ pālayiṣyatiti | rājā kathayati | sarvaṃ etac chak-
yaṃ yad idam kinnaramedam atīvadurlabham | purohitaḥ kathayati |
deva yad eva durlabham tad eva sulabham | rājā kathayati | yathā
katham | purohitaḥ kathayati | deva nanv iyaṃ Manoharā kinnarī |
rājā kathayati | purohita mā maivaṃ vada kumārasyātra prāṇāḥ
pratishṭhitāḥ | sa kathayati | nanu devena çrutam

tyajed ekaṃ kulasyārthe grāmasyārthe kulam tyajet |

grāmaṃ janapadasyārthe ātmārthe pṛithivīm tyajet ||

⁵dṛiḍhenāddhy ātmanā rājyaṃ kumārasyāsya dhimataḥ |

çakyasi hy aparāṃ kartuṃ ghātayaināṃ Manoharām || iti |

ātmābhinandino na kiṃciṃ na pratipadyanta iti | tenāddivāsitam |

¹ -roga- AB. ² Qu. -yatena as infra? ³ Sic MSS. ⁴ -vyaḥ MSS.

⁵ addhi imper. e conj.: dṛiḍhenāhyātm- AC, -nāhyahyātm- B.

tato yathopadishtam purohitena kârayitum ârabdham | pushkarinî
 khâtâ sudhayopaliptâ¹ sammrishâtâ kshudramrigarudhiram upâvarta-
 yitum ârabdham | sa ca prayogaḥ Sudhanasyântaḥpurajanenopa-
 labdhaḥ | tâḥ pritimanasas samvrittâḥ | vyaṃ rūpayauvanasaṃ-
 pannâ idânîm asmâkaṃ Sudhanaḥ kumâraḥ paricârayishyatiti | tâḥ
 pramuditâ drishtvâ Manoharâ pricchati kiṃ yūyam ativapraharshitâ
 iva | yâvad aparayâ sa vrittânto vistareṇa Manoharâyâ niveditaḥ |
 tato Manoharâ samjâtaduḥkhadaurmanasyâ yena Sudhanasya kumâ-
 rasya janânî tenopasaṃkrântâ | upasaṃkramya pâdayor nipatya
 karuṇadinavilambitair aksharair etam arthaṃ nivedayâmâsa | sâ
 kathayati | yady evaṃ svâgatam idaṃ kuru vicârayishyâmîti | Mano-
 harayâ² âgamyâ punar api samâkhyâtam | tayâpi vicâritam | paç-
 yati bhûtam | tatas tayâ sa cûdâmanîr vastrâni ca Manoharâyai
 dattâny uktâ ca | putrike prâpte kâlê âgantavyam evaṃ mamopâ-
 lambho na bhavâtîti | tato râjâ yathâdishtena krameṇa snânapra-
 yato rudhirapûrnâṃ pushkiriṇim³ avatiryottirṇaḥ | tato 'sya brâhma-
 nair jihvayâ pâdau [A. 158. a] ³nilîdho 'vasthitaḥ ânîyatâṃ kin-
 narîti ⁴ca samâdishtam | tatsamanantaram eva Manoharâ gaganatalam
 utplutya gâthâṃ bhâshate |

sparçasaṃgamaṇaṃ mahyaṃ hasitaṃ ramitaṃ ca me |

nâgîva bandhanân muktâ eshâ gacchâmi⁵ sâṃpratam || iti

râjñâ drishtâ vâyupathena gacchantî | sa bhîtaḥ purohitam âmantra-
 yate | yadartham kṛito yatnaḥ sa na sampanno Manoharâ kinuarî
 nishpalâyiteti | purohitaḥ kathayati | deva siddhârtho 'pagatapâpo
 devaḥ sâṃpratam iti | tato Manoharâyâḥ khagapathena gacchantyâ
 etad abhavad | yad aham etâm avasthâṃ prâptâ tat tasya ṛisher
 vyapadeçâd yadi tena nâkhyâtam abhavishyan nâhaṃ grahaṇaṃ
 gatâbhavishyat³ tena hi yâsyâmi tâvad asyaiva ṛisheḥ sakâçam iti |
 sâ tasyâçramapadaṃ gatâ pâdâbhivandanaṃ kṛitvâ tam ṛishim

¹ -likâ AB, -liptaṃ C.

² âgamayya AB.

³ Sic MSS.

⁴ ra AB.

⁵ -pratim AB.

uvāca | maharshe tava vyapadeçād ahaṃ grahaṇaṃ gatā manush-
 yasya saṃsparçaç ca saṃprāpto jīvitāntarāyaç caitat samvṛittas tad
 vijñāpayāmi | yadi yadā kadācit Sudhanaḥ kumāra āgacchāti māṃ
 samanveshamāṇas tasyemām aṅgulimudrāṃ dātum arhasy evaṃ ca
 vaktavyaṃ kumāra vishamāḥ panthāno durgamāḥ khedam āpatsyase
 nivartasveti | yadi nirvāryamaṇo na tishṭhet tasya mārگاṃ vyapa-
 desṭum arhasi | kumāra Manoharayā samākhyātam | uttare digbhāge
 trayāḥ kālāparvatās tān atikramyāpare trayas tān apy atikramyā-
 pare trayas tān atikramya Himavān parvatarājas tasyottareṇotkila-
 kaparvatas tata Utkūlako¹ Jalapatha Ekadhārako Vajrakaḥ Kāma-
 rūpī | Utkilaka Airāvato dhovāṇaḥ Pramokshaṇa ete parvatāḥ sama-
 tikramaṇiyāḥ | tatra Khadirake parvate guhā praveça Ekadhārake tu
 kilakā² Vajrake pakshirājena praveçaḥ | ebhir upāyais te parvatā
 atikramaṇiyā yantrāṇi ca bhaktavyāni, ajavaḥkramenḍhakaḥ³ purusho
 rākshasarūpī piṅgalāguhāyāṃ lālāçrotasā mahān ajagaro vegena pra-
 dhāvati | sa te vikramaṇa hantavyaḥ | arāntaragatāṃ⁴ nābhīm yatra⁵
 paçyet tatra kiṭibhakaç ca |

ayaṃ muktena vāṇena hantavyo mama kāraṇāt |
 yatra paçyed dvau meshau saṃghaṭṭantau parasparaṃ |
 tayoh çriṅgam ekaṃ bhaṅktvā mārگاṃ pratilapsyase⁶ ||
 āyasau purushau dṛishṭvā çastrapāṇi mahābhayau |
 tayor ekaṃ piḍayitvā mārگاṃ pratilapsyate⁶ ||
 saṃkocayantiṃ [A. 158 b] prasārayantiṃ rākshasīm⁷ āyasam
 mukhaṃ |
 yadā paçyet tatra kilakaṃ lalāṭe tasyā nikhānayet ||
 çulāvartas tadā kūpo vilāṅghyas te shashṭihastakaḥ |
 haripiṅgalakeçāksho dāruṇo yatra rākshasaḥ ||
 kārmukaṃ maṇḍalaṃ kṛitvā hantavyaç ca durāsadaḥ |
 nadyaç ca bahavas tāryā nakragrahasamākulāḥ ||

¹ utkilako C. ² Sic MSS. Qu: Utkilake? ³ -miṇḍh- MSS. ⁴ -gatā
 nābhi MSS. ⁵ yaṃtra A. ⁶ Sic MSS. ⁷ rākshasī sāyasam MSS.

Raṅgā Pataṅgā Tapanī Citrā Rudanī Hasanī Āçivishā Vetranadi
ca |

Raṅgāyām rākshasikopaḥ Pataṅgāyām amanushyakāḥ |

¹Tapantyaṃ grāhabahulatvaṃ Citrāyām kāmārūpiṇaḥ ||

¹Rudantyām kinnaricetyo ¹Hasantyām kinnarasnushā² |

³Āçivishāyām nānāvidhāḥ⁴ sarpā Vetranadyām tu çālmaliḥ ||

Raṅgāyām dhairyakaraṇaṃ Pataṅgāyām parākramaḥ |

⁵Tapantyaṃ grāhamukhabandhaṃ Citrāyām vividhagītam ||

⁵Rudantyām saumanasye samuttāraṃ ⁵Hasantyām tūshṇībhāvayogena
Āçivishāyām sarpavishamantrayogena Vetranadyām tikshṇaçastra-
saṃpātayogena ⁶samuttāraḥ | ⁷nadiḥ samatikramya pañca yakshaça-
tāni ⁸gulmakam | tad dhairyam āsthāya ⁹vidrāvyam | tato Drumasyā
kinnararājasya bhavanam iti | tato Manoharā tam ṛishim evam
uktvā pādābhivandanam kṛitvā prakrāntā¹⁰ |

yāvat Sudhanaḥ kumāras taṃ karvaṭakaṃ saṃnāmya grīhitaprā-
bhṛito Hastināpuram anuprāptaḥ | çrutvā ca rājā parāṃ pritim
upagataḥ | tataḥ kumāro mārگاçramam prativinodya pituḥ sakāçaṃ
gataḥ | praṇāmam kṛitvā purastān nishaṇṇaḥ | rājñā paramayā
saṃtoshanayā saṃbhāshita uktaç ca | kumāra çivena tvam āgataḥ |
deva tava prasādāt karvaṭakaḥ saṃnāmīto nipakā grīhitāç cintakaḥ
sthāpitaḥ | ime tu karapratyayāḥ paṇyāgāraç ca sthāpyatām iti |
rājā kathayati | çobhanaṃ pratigrīhitam | tataḥ pituḥ praṇāmam
kṛitvā saṃprasthitaḥ | rājā kathayati | kumāra tishṭha prābhṛitam
sahitā eva bhokshyāmaḥ | deva gacchāmi ciram dṛishṭā me Mano-
harā | alaṃ kumārādya gamanena tishṭha çvo gamishyasīti | so
'navabudhyamāna evam āha | tātādyaiva mayāvaçyaṃ gantavyam |
rājā tūshṇīm avasthitaḥ | tataḥ kumāraḥ svagrīham gataḥ | yāvat paç-

¹ Tapantyaṃ...Rudantyām Hasantyām MSS. ² Sic MSS. ³ Āsī- AB :
so supra Āsī- A. ⁴ -vidhā MSS. ⁵ Sic MSS; ut supra. ⁶ samuttāra A,
-tara B -tare C: qu: samuttaret? ⁷ nadi MSS. ⁸ gulmatam MSS; qu:
gulmake? ⁹ vidrāryyam AB, vidrāryya C. ¹⁰ -tāḥ AB.

yati çriyâ varjitaṃ 'antaḥpuradvāraṃ | sa cintāparaḥ praviçya Mano-
 harāṃ na paçyati | itaç câmutaç ca sambhrāntaḥ çūnyahṛidayaḥ çabdaṃ
 kartum ārabdho Manohare Manohare iti yāvad antaḥpuraṃ saṃni-
 patitaṃ | [A. 159. a] tāḥ striyaḥ kshepaṃ kartum ārabdhāḥ | viddho
 'sau hṛidayaçalyena sutarāṃ praśṭum ārabdhaḥ | tâbhir yathābhū-
 taṃ samākhyātaṃ | sa çokena samuhyate | tāḥ striyaḥ katha-
 yanti | devāsminn antaḥpure tatpraviçisṭatarāḥ striyaḥ santi kim-
 arthaṃ çokaḥ kriyate | sa pitur nairguṇyaṃ upaçrutya kṛitaghnatāṃ
 ca mâtuḥ sakāçam upasaṃkrāntaḥ pādāyor nipatya kathayati | amba

Manoharāṃ na paçyāmi manorathaguṇair yutām |
 sādhurūpasamāyuktā kva gatā me Manoharā ||
 manasā saṃpradhāvāmi mano me saṃpramuhyate |
 hṛidayaṃ dahyate caiva rahitasya tayā bhṛiçam ||
 mano 'bhirāmā ca Manoharā ca mano 'nukūlā ca manoratiç ca |
²santaptadeho 'smi Manoharāṃ vinā kuto mamedam vyaśanaṃ
 samāgatam || iti

sā kathayati | putra kṛicchrasaṃkatasambādhaprāptā Manohareti
 mayā pratimuktā | amba yathā katham | tayā yathāvṛittaṃ vistareṇa
 samākhyātaṃ | sa pitur nairguṇyaṃ akṛitajūnatāṃ ca jñātvā katha-
 yati | kutra gatā katareṇa vā patheti | sā kathayati | esho 'sau
 parvataçaila ṛishisaṃghanishevitaḥ | ushito Dharmarājena yatra yātā
 Manoharā || iti | sa Manoharāvīyogaduḥkhārttaḥ kṛicchraṃ vilalāpa
 karuṇaṃ paridevate |

Manoharāṃ na paçyāmi manorathaguṇair yutām |
 sādhurūpasamāyuktā kva gatā me Manoharā ||
 manasā saṃpradhāvāmi mano me saṃpramuhyate |
 hṛidayaṃ dahyate caiva rahitasya tayā bhṛiçam ||
 mano 'bhirāmā ca Manoharā ca mano 'nukūlā ca manoratiç ca |

¹ Here B omits over two pages, reading antaḥpuramāḥ khedaṃ āpatsyase
 &c. (p. 455) with no break. ² santakadeho MSS.

¹saṃtaptadeho 'smi Manoharāṃ vinā kuto mamedam vyananam
samāgatam ||

tato mātrābhīhitāḥ | putra santy asmim antaḥpure tadviśiṣṭatarāḥ
striyaḥ kimarthaṃ ḡokaḥ kriyata iti | kumāraḥ kathayati | kuto me
ratir ²anuprāpyatām iti | sa tayā samācāvāsyamāno 'pi ḡokasamṭāpa-
samṭaptas tasyāḥ pravṛittim samanveshamāṇa itaḥ cāmutaḥ ca pari-
bhramitum ārabdhaḥ | tasya buddhir utpannā yata eva labdhas tam
eva tāvat pṛicchāmi | sa Halakasya sakāḇaṃ gataḥ pṛicchati | Mano-
harā kutas tvayā labdheti | sa kathayati | amushmin pradeḡe ṛiṣih
prativasati tasyācramapade Brahmasabhā nāma pushkiriṇī tasyāṃ
snātum avatīrṇā ṛiṣivyapadeḡena labdheti | sa samlakshayati | ṛiṣir
idānim abhigantavyas [A. 159. b] tasmāt pravṛittir bhaviṣyatīti |
esha ca vṛittānto rājñā cṛutaṃ Manoharāvīyogāt kumāro 'tīvaviklava
iti | tato rājñābhīhitāḥ | kumāra kim asi viklava idānim tadviśiṣṭa-
taram antaḥpuram vyavasthāpayiṣyāmiti | sa kathayati | tāta na
ḡakyaṃ mayā tām anāniya antaḥpurasthena ³ bhavitum | sa rājñā
bahv apy ucyamāno na nivartate | tato rājñā nagaraprākāraḡriṅ-
geshv ārakshakāḥ purushāḥ sthāpitā yathā kumāro na nishkā-
satīti | kumāraḥ kṛitsnām rātriṃ jāgartukāmaḥ | uktaṃ ca | pañca-
me rātryā alpam svapanti bahu jāgarti ⁴ | katame pañca purushāḥ |
striyām avekshyavān pratibaddhacittaḥ strīpuruṣa ⁵utkroḡa ṛiṇī
caurasenāpatir bhikṣuḡ cālabdhavīrya iti | atha kumārasyaitad
abhavat | yadi dvāreṇa yāsyāmi rājā dvārapālakān rakshakāṃḡ ca
daṇḡenotsādayiṣyati | yannv aham arakshitena pathā gaccheyam
iti | sa rātryā vyutthāya nilotpalamālabaddhaḡirā yena rakṣiṇaḥ
purushā na santi tena tām mālām dhvaje baddhvāvatīrṇaḥ | candraḡ
coditaḥ | tato 'sau candram avekshya Manoharāvīrahita evaṃ
vilalāpa |

bhoḡ pūrṇacandra rajanīkara tārārāja
tvam rohiṇīmayanakānta susārthavāha |

¹ samṭaka- MSS. ² aprāp- MSS. ³ antaḥpurasthe A. ⁴ Sic MSS. ⁵ utkroḡa A.

kaccit priyâ mama manoharanaikadakhâ
 dṛishṭâ tvayâ bhuvî Manoharanâmadheyeti |
 anubhûtapûrvaratim anusmaran jagâma | dadarṣa mṛigim tām
 apy uvâca |

he tvam kuraṅgi tṛiṇavâripalâçabhakshe
 svasty astu te cara sukham na mṛigârîr asmi |
 dîrghekshañâ mṛigavadhûkamanîyarûpâ
 dṛishṭâ tvayâ mama Manoharanâmadheyâ ||

sa tām atikranyânyatamaṃ pradeçam gato dadarṣa vanam nânâ-
 pushpaphalopaçobhitam bhramarair upabhujyamânasâram | tato
 'nyatamaṃ bhramaram uvâca |

nîlâñjanâcalasuvarṇa madhudvirepha
 vaṃçântarâmburuhamadhyakṛitâdhivâsa¹ |
 varṇâdhimâtrasadṛiçâyatakeçahastâ
 dṛishṭâ tvayâ mama Manoharanâmadheyâ ||

tasmâd api pradeçâd atikrântaḥ paçyaty âçîvishaṃ dṛishṭvâ câha |
 bhoḥ kṛishṇasarpa tanupallavalolajihva²
 vaktrântarotpatitadhûmakalâpavaktra |
 râgâgninâ tava samo na vishâgnir ugro
 dṛishṭâ tvayâ mama Manoharanâmadheyâ ||

tam api pradeçam samatîkrânto dadarṣâparam kokilâbhinâditaṃ
 dṛishṭvâ ca punas tam kokilam uvâca |

bhoḥ kokilottama vanântaravṛikshavâsin³
 nârîmanohara patatrigaṇasya râjan |
 nîlotpalâmalasamâyatacâruneṭrâ
 dṛishṭâ tvayâ mama Manoharanâmadheyâ ||

tam api pradeçam samatîkrânto dadarṣâçokavṛikshaṃ sarvapariphul-
 lam | [A. 160. a]

maṅgalyanâmântaranâmayuktaḥ sarvadrumâṇâṃ adhirâjatulya |
 manoharâçoka vinûrchitaṃ mām esho 'ñjalîs te kuru vîtaçokam ||

¹ -vâsas MSS.

² -jihvâ MSS.

³ -vâsi C.

sa evaṃ viklavo 'nupūrveṇa tasya ṛisher ācramapadam anuprāptaḥ |
sa tam ṛiṣim savinayaṃ praṇipatyovāca |

cīrājināambaradhara kshamayā viçishṭa
mûlāṅkurāmālakavilvakavitthabhakta |
vande ṛishe nataçirā vada me laghu tvam
ḍṛishṭā tvayā mama Manoharanāmadheyā ||

tataḥ sa ṛiṣiḥ Sudhanaṃ kumāraṃ svāgatavacanāsanadānakriyādi-
puraḥsaraḥ pratisaṃmodyovāca |

ḍṛishṭā sâ paripurnaçandravadanā nilotpalābhāsvarā
rûpeṇa priyadarçanā suvadanā nilāñcitabhṛûlatā |
tvam svastho bhuvi bhujyatāṃ hi vividham¹ mûlaṃ phalaṃ ca
prabho |
paçcāt svasti gamishyasiti manasâ nâtrāsti me saṃçayaḥ ||
idaṃ hy avocad vacanaṃ ca subhrûḥ kumāra trishṇā tvayi
bād hate me |
mahac ca duḥkham vasatāṃ vaneshu yâtāṃ ramāṃ drakshyasi
niçcayeneti ||

iyam ca tayāṅgulimudrikā dattā kathayati ca | kumāra vishamāḥ
panthāno durgamāḥ khedam āpatsyase nivartasveti | yadi ca nivārya-
māno na tishṭhet tasya mārgam upadesṭum arhasi kumāra idaṃ ca
tayā samākhyātāṃ | uttare digbhāge trayāḥ kālāparvatās tām atikram-
yāpare trayas tām apy atikramya Himavān parvatarājāḥ | tatpraveçe-
na tvayā imāni bhaishajyāni samudānetavyāni tadyathā ²sūdayā
nāmaushadhis tayā gṛitam paktvā pātavyaṃ tena ca te na trishā
na bubhukshā smṛitibalaṃ ca vardhayati | vānaraḥ samudānetavyo
mantram ³adhyetavyaṃ saçaraṃ dhanur grahitavyaṃ maṇayo 'vabhā-
sātmakāḥ, agado vishaghātako 'yaskilās trayo viṇā ca | Himavataḥ
parvatarājasyottareṇotkilakaḥ parvataḥ | tataḥ Kûlako Jalapathaḥ
Khadiraka Ekadhārako Vajrakaḥ Kâmarûpi | Utkilaka Airāvatako
'dhovāṇaḥ Pramokshaka ete parvatāḥ | sarve te samatikramaṇīyāḥ |

¹ -dhām MSS.

² sudanayā A.

³ adhyetavyāḥ MSS.

tatra Khadirake parvate guhā praveṣa Ekadhārake tu kilakā Vajrake
pakshirājena praveṣaḥ | ebhir upāyais te sarve parvatāḥ sama-
tikramaṇiyā yantrāṇi ca bhaktavyāni | ajavaktro ¹menḍhakaḥ
purusho rākshasīrūpi piṅgalāyāṃ guhāyāṃ lālāṣrotasā mahatājagaro
vegena pradhāvati | sa te vikrameṇa hantavyaḥ | arāntaragatāṃ
nābhīṃ² ³yatra paṣyeta tatra kiṭibhakaḥ ca |

ayaṃ muktena⁴ vāṇena hantavyo mama kāraṇāt |
yatra paṣyeta dvau meshau saṃghaṭṭantaḥ [A. 160. b] para-
sparam |
tayoh ṣṛiṅgam ekam bhaktvā mārgaṃ pratilapsyase ||
āyasau purushau dṛiṣṭvā ṣastrapāṇi mahābhayau |
tayor ekam tādayitvā mārgaṃ pratilapsyase ||
saṅkocayantiṃ prasārayantiṃ rākshasīm āyasaṃ mukham |
yadā paṣyeta tadā kilam lalāṣe tasyā nikhānayet ||
ḡlāvartas⁵ tadā kūpo vilaṅghyas te shasṭihastakaḥ |
hariṅgalakeṣāḥśho dāruṇo yaksharākshasaḥ ||
kārmukaṃ maṇḍalaṃ kṛitvā hantavyaḥ ca durāsadaḥ |
nadyaḥ ca bahavas tārīyā nakragrāhasamākulāḥ ||

⁶Raṅgā Pataṅgā Tapanī Citrā ⁷Rudāṇī Hasanī Āḡivishā⁸ Vetranadī
ca |

⁶Raṅgāyāṃ rākshasikopaḥ Pataṅgāyāṃ amānushāḥ |
⁹Tapantyāṃ grāhabahutvaṃ Citrāyāṃ kāmarūpiṇaḥ ||
⁹Rudantyāṃ kinnarīcetyo ⁹Hasantyāṃ kinnarīsnushā |
Āḡivishāyāṃ nānāvīdhāḥ ¹⁰sarpā Vetranadyāṃ tu ḡalmaliḥ ||
Raṅgāyāṃ dhairyakaraṇaṃ Pataṅgāyāṃ parākramaḥ |
⁹Tapantyāṃ grāhamukhabandhaḥ Citrāyāṃ vividhaṇi gītam ||

⁹Rudantyāṃ saumanasyena samuttāraḥ | ⁹Hasantyāṃ tūshṇībhāvena
Āḡivishāyāṃ sarpavishamantraprayogeṇa samuttāro Vetranadyāṃ

¹ miṅḍhakaḥ MSS. ² nābhī MSS. ³ yantra AB, yantraṃ C. ⁴ uktena
MSS. ⁵ ḡlāvarttyas MSS. ⁶ Raṅgā MSS. ⁷ Rudakshī MSS.
⁸ -visha MSS. ⁹ Tapantyāṃ &c. MSS. ut supra. ¹⁰ sarshā AB.

tīkṣhṇaṣṭrasampātayogena samuttāraḥ | nadīm atikramya pañca
yakṣhaṣatāni gulmakasthānam | tad dhairyam āsthāya ¹vidrāvyaṃ |
tato Drumasya kinnararājasya bhavanam iti |

tataḥ Sudhanaḥ kumāro yathopadiṣṭhān aushadhimantrāgadapra-
yogān ²samudāniya tasya ṛiṣheḥ pādābhivandanam kṛitvā prakrāntaḥ |
tatas tena yathopadiṣṭhāḥ sarve samudānītāḥ sthāpayitvā vānaram |
tatas tān ādāya punar api tasya ṛiṣheḥ sakāḥcam upasaṃkrānta
uktaḥ ca | alaṃ kumāra kim anena vyavasāyena kiṃ Manoharaya
tvam ekāki asahāyaḥ ṣarīrasaṃṣayam avāpsyasīti | kumāraḥ prāha |
maharṣe ³vaḥyam evāhaṃ ³prayāsyāmi | kutaḥ |

candrasya khe vicarataḥ kva saḥāyabhāvaḥ daṃṣṭrābalena
balinaḥ ca mṛigādhipasya |

agneḥ ca dāvadahane kva saḥāyabhāvaḥ asmadvidhasya ca
saḥāyabalena kiṃ syāt ||

kiṃ bho mahārṇavajalaṃ na vigāhitavyaṃ kiṃ sarpaduṣṭa
iti naiva cikitsanīyaḥ |

viryaṃ bhajet sumahadūrjitasattvadṛiṣṭaṃ yatne kṛite yadi
na sidhyati ko 'tra doṣaḥ || iti |

tataḥ Sudhanaḥ kumāro Manoharopadiṣṭhena vidhinā saṃprasthito
'nupūrveṇa parvatanadīguhāprapātādīni bhaiṣajyamantrāgadaprayo-
gena vinirjitya Drumasya kinnararājasya bhavanasamīpaṃ gataḥ |
kumāro 'paḥyan nagaram adūraṃ ṣṛīmadudyānopaḥobhitam nānā-
pushpaphalopetaṃ nānāvihagasevitaṃ tadāgadirghikāvāpikinnaraiḥ
[A. 161. a] samupāvṛitaṃ kinnariḥ tatra cāpaḥyat pānīyārtham
upagatāḥ | tatas tāḥ Sudhanakumāreṇābhīhitāḥ | kim anena bahunā
pānīyena kriyata iti | tāḥ kathayanti | asti Drumasya kinnararājasya
duhitā Manoharā nāma | sâ manushyahastagatâ babhūva | tasyāḥ sa
manushyagandho naḥyati | Sudhanaḥ kumāraḥ pṛicchati | kim ete
ghatāḥ samastāḥ sarve tasyā upari nipātyante āhosvid ānupūrveṇeti |
tāḥ kathayanti | anupūrvyāḥ | sa saṃlakshayati | ḥobhano 'yam

¹ vidrāvya MSS. ² samudānaya A, samudānayanāya BC. ³ pravāsy- MSS.

upāya imām aṅgulimudrām ekasmin ghaṭe prakshipāmīti | tenaikas-
yāḥ kinnaryā ¹ghaṭe 'nālakshitaṃ prakshiptā sâ ca kinnarī abhihitā |
anena tvayā ghaṭena Manoharā tatprathamatarāṃ snāpayitavyā |
sâ saṃlakshayati | nūnam atra kāryeṇa bhavitavyam | tatas tayāsau
ghaṭaḥ prathamatarāṃ Manoharāyā mūrdhni nipātito yāvad aṅguli-
mudrā utsaṅge nipatitā | sâ Manoharayā pratyabhijñātā | tataḥ
kinnariṃ ²pricchati | mā tatra kaṅcin manushyo 'bhyāgataḥ | sâha |
abhyāgataḥ | gacchainaṃ pracchannaṃ praveçaya | tayā praveçitaḥ
sugupte pradeçe sthāpitaḥ | tato Manoharā pituḥ pādāyor nipatya
kathayati | tâta yady asau Sudhanaḥ kumâra āgacched yenāhaṃ
hṛitā tasya tvam kiṃ kuryāḥ | sa kathayati | tam ahaṃ khaṇḍaṭam
kṛitvā catasṛishu dikshu kshipeyaṃ manushyo 'sau kiṃ teneti |
Manoharā kathayati | tâta manushyabhūtasya kuta ihāgamanam |
aham evaṃ bravīmi | tato Drumasya kinnararājasya ³paryavasthāno
vigataḥ | tato vigataparyavasthānaḥ kathayati | yady asau kumâra
āgacchet tasyāhaṃ tvam sarvālaṃkāravibhūshitam ⁴prabhūtacittopa-
karaṇaiḥ kinnarisahasraparivṛitām bhāryārtham dadyām iti | tato
Manoharayā hṛiṣṭatustṭapramuditayā Sudhanaḥ kumâro ⁵divyā-
laṃkāravibhūshito Drumasya kinnararājasyopadarçitaḥ | tato Drumah
kinnararājaḥ Sudhanaṃ kumâraṃ dadarçābhīrūpaṃ darçanīyaṃ
prāsādikaṃ paramayā çubhavarṇapushkalatayā samanvāgataṃ
dṛiṣṭvā ca punaḥ paraṃ vismayam upagataḥ | tatas tasya jijñāsāṃ
kartukāmena sauvarṇās stambhā ucchritās sapta tālāḥ sapta bheryaḥ
sapta sūkarāḥ | āha ca |

tvayā kāntyā jitās tâvad ete kinnaradârakāḥ |

saṃdarçitaprabhâvas tu divyasaṃbandham arhasi ||

atyāyataṃ çaravanam ⁴kṛitvoddhṛitya çaram kshaṇāt |

vyuptam anyūnam uccitya punar dehi tilāḍhakam ||

saṃdarçaya dhanurvede dṛiḍhalakshâdi kauçalam |

tataḥ [A. 161. b] kirtipatākeyam tavâyattā Manoharā ||

¹ ghaça nâ- MSS.

² kinnari MSS.

³ Sic MSS.

⁴ Qu: -citro-?

⁵ divyāmkâra- AB.

⁶ kutod- A.

Sudhanakumāro Bodhisattvaḥ kuṣalāç ca bhavanti Bodhisattvās
teshu teshu çilpsthānakarmasthāneshu devatāç caishām autsukyam
āpatsyante avighnabhāvāya | tato Bodhisattvo nṛitagitaviṇāpaṇava-
sughoshakavallarimṛidaṅgādinānāvidhena daivatyopasaṃhatena¹ vā-
ditraviçeṣheṇa samantād āpūryamāṇo 'nekaiḥ kinnarasahasraiḥ pari-
vṛitaḥ |

²Çatakratusamādishtair yakshaiḥ sūkararūpibhiḥ |

utpāṭite çaravane same vyuptaṃ tilāḍhakam ||

³ekikṛitaṃ samuccitya Çakrasṛiṣṭaiḥ pipīlakaiḥ |

kumāraḥ kinnarendrāya vismitāya nyavedayat ||

nilotpaladalābhenāsinā gṛihītena⁴ paçyato Drumasya kinnararājasya
sauvarṇastambhasamīpaṃ gatvā tāt stambhān kadalīchedena khaṇ-
ḍakhaṇḍaṃ chettum ārabdhaḥ | tatas tāt tilaço 'vakīrya sapta tālān
sapta bheriḥ sapta ca sūkarān vāṇena vidhya Sumeruvad akampyo
'vasthitaḥ | tato gaganatalasthābhīr devatābhiç ca kinnaraçatasahas-
rair ⁵hāhākāra-kilikilāprakshveḍocairnādo mukto yaṃ dṛiṣṭvā ca
kinnararājāḥ paraṃ vismayam upagataḥ | tataḥ kinnarīsahasrasya
Manoharāsamānarūpasya madhye Manoharāṃ sthāpayitvā Sudhanaḥ
kumāro 'bhihitaḥ | ehi kumāra pratyabhijānāsi Manoharāṃ iti |
tataḥ Sudhanaḥ kumāras tām pratyabhijñāya gāthābhigītenoktavān |

yathā Drumasya duhitā mameha⁶ tvam Manoharā |

çighram etena satyena padaṃ vraja Manohare ||

tataḥ sâ drutapadam abhikrāntā | kinnarāḥ kathayanti | devāyaṃ
Sudhanaḥ kumāro balavīryaparākramasamanvito Manoharāyāḥ
pratirūpaḥ kimarthaṃ vipralabhya dīyatām asya Manohareti | tato
Drumaḥ kinnararājāḥ kinnaragaṇena saṃvarṇitaḥ Sudhanaṃ kinnarā-
bhimatena mahatā satkāreṇa puraskṛitya Manoharāṃ divyālaṃkāra-
vibhūshitām vāmena pāṇinā gṛihītvā dakṣiṇeṇa sauvarṇabhṛiṅgāraṃ

¹ Sic AB, -hṛitena C.

² çava- A, çeva- BC pr. m., çata- C sec. m.

³ eko- AB, ekā- C.

⁴ -āsigṛihītena MSS.

⁵ hāhāra-, -nādo MSS

⁶ tvam mameha MSS.

Sudhanaṃ kumâram abhīhitāḥ | kumâra eshâ te Manoharâ kinnari-
parivṛitâ bhâryârthâya dattâ | aparicitâ mânushâ yathainâm na
parityakshasîti | param tâteti Sudhanaḥ kumâro Drumasya kinnara-
râjasya pratiçrutya kinnarabhavanastho Manoharayâ sârdham nish-
parushena¹ tûryena kriðate ramate paricârayati | so 'pareṇa [A.
162. a] samayena svadeçam anusmṛitya mâtâpitṛiviyogajena
duḥkhenâtyâhato Manoharayâ nivedayati | mâtâpitṛiviyogajaṃ me
duḥkhaṃ bādḥata² iti | tato Manoharayâ esha vṛittânto vistareṇa
pitur niveditaḥ | sa kathayati | gaccha kumâreṇa sârdham apakrân-
tayâ te bhavitavyaṃ vipralambhakâ manushyâḥ | tato Drumeṇa
kinnararâjēna prabhûtaṃ maṇimuktâsuvârṇâdīn dattvânupreshitaḥ |
sa Manoharayâ sârdham uparivihâyasâ kinnarakhagapathena sam-
prasthito 'nupûrveṇa Hastinâpuranagaram anuprâptaḥ | tato Hasti-
nâpuram nagaram nânâmanohareṇa surabhinâ gandhaviçeshēna sarvâ
dig âmoditam | çrutvâ Dhanena râjñânandabheryâs¹ tâditâḥ sarvaṃ ca
tan nagaram apagatapâshâṇaçarkarakathallam kâritam candanavâ-
rishiktam¹ âmuktapaṭṭadâmakalâpasamucchritadhvajapatâkam sura-
bhidhûpaghatîkopenibaddham nânâpushpâvakîrṇaramaṇiyam | tataḥ
kumâro 'nekanaravarasahasraparivṛito Manoharayâ sârdham Hasti-
nâpuram nagaram pravishṭaḥ | tato mârgaçramam prativinodya
vividhâni ratnâny âdâya. pituḥ sakâçam upasaṃkrântaḥ | pitrâ
kanṭhe parishvaktāḥ pārçve râjâsane nishannaḥ kinnaranagaragama-
nâgamanam ca vistareṇa samâkhyâtam | tato Dhanena râjñâtibala-
vîryaparâkrama iti viditvâ râjyâbhishekenâbhishiktaḥ | Sudhanaḥ
kumâraḥ saṃlakshayati | yan mama Manoharayâ sârdham samâ-
gamaḥ saṃvṛitto râjyâbhishekaç cānuprâptas tat pûrvakṛitahetu-
viçeshâd yannv aham idânīm dānāni dadyām puṇyāni kuryām iti |
tena Hastinâpure nagare dvâdaçavarshâni nirargaḍo yajña ishṭaḥ |

syât khalu te mahârâjânyaḥ sa tena kâlēna tena samayena Sudha-
naḥ kumâro veti | na khalv evaṃ drasṭavyam api tv aham eva tena

kālena tena samayena Bodhisattvacaryâyâm vartamānaḥ Sudhano
nāma rājā babhūva | yan mayâ Manoharānimittam balavīryaparā-
kramo darçito dvādaçavarshāṇi nirargaḍo yajña ishto na tena mayā-
nuttarā samyaksambodhir adhigatâ kimtu tad dānaṃ tac ca vīryam
anuttarâyāḥ samyaksambodher hetumātrakam pratyayamātrakam
'sambhāramātrakam |

[A. 162. b] ity avocad Bhagavān ²āttamanasas te ca sarve lokā
Bhagavato bhāshitam abhyanumodan |

iti Sudhanakumārāvadānaṃ samāptam |

Notes:

Pp. 435—461. This avadāna is given from the Tibetan in Ralston's transl. of Schiefner's *Tibetan Tales*, pp. 44—74, and great help may be got by comparing the two texts.

P. 444. Several sentences in this unusually flowery description are obscure and probably corrupt. L. 5 infra, "with his mind like a grasshopper in the flame of the offering of the best of passions (love)"?

P. 445, l. 2. This line is quite unintelligible.

——— l. 25. For *sapta ye* read *saptame* (as in the MSS.), cf. p. 453, l. 19 (or read there *pañca ye*?)

Pp. 450, 451. These directions and the numerous proper names which occur in them should be compared with the repetition in pp. 455, 456, and also with the similar passages in Ralston, pp. 63, 69. Several of the names appear to be hopelessly corrupt.

P. 453, l. 21. These five sleepless beings seem to be the unhappy loving husband, the watchman (*utkroça*?), the man in debt, the robber-chief, and the bhikshu who has not attained full strength. In the Tibetan transl. they are given as "the man whose mind is enchained by love for his wife, the wife who loves her husband, the red duck, the robber-chieftain, the Bhikshu who studies zealously."

P. 459, l. 5. Query *âpûryamāṇenānekaiḥ*?

Surya Siddhanta

Hindu asztrológiai értekezés, AD 560 k., részlet

Jegyzetek az indiai holdállomásokról vagy asteriumokról, kínai és arab megfelelőikkel (E. Burgess, 1860, VIII. fejt., pp. 195-197):

22. Abhijit [valójában szám nélküli, 28. asterium az Uttara Ashadha és a Shravana között, így a köv. három a 22, 23, 24.], „hódítás, győzelem”. Ennek az asteriumnak istene Brahma. A Lyra/Lant hármass csillagcsoportjából a legfényesebbet, a Lyra α -t, vagyis a **Vegát** társítják hozzá, melyhez hasonló fényességű csak egy-kettő akad az égen, és helyzete az alábbi:

Abhijit 264°10' 59°58' É

Vega 265°15' 61°46' É

Más források (kivéve a Shakalya-t) pontosabban határozzák meg az Abhijit szélességi adatát, hozzátevé 2°-ot a Surya Siddhanta-ban megadott északi szélességhez: a Graha Laghava is hozzátesz 1°20'-et a szélességi adathoz, míg a Siddhanta Shiromani etc. kijavítja ezt, és 1°40'-cel csökkenti.

A Taittiriya Sanhita (IV. 4,10) kihagyja Abhijit-et a holdállomások jegyzékéből; ennek a kihagyásnak a valószínű okát néhány forrásban vagy bizonyos összefüggésekben, ill. megtartását más esetekben alább fogjuk tárgyalni [Abhijit távolabb van az ekliptikától, és az asteriumok 27 x 13°20'-es rendszerében 4°14'-cel (kb. 8 óra) azonosították, így hozták szinkronba a nap- és holdévet, és kapták meg a 28., sorszám nélküli holdállomást.—A ford.].

Abhijit-et háromszög alakban ábrázolják, vagy mint egy *çrngāta*, egy vizenővény háromszögű magját; ez nagyon jól visszaadja a Lyra α csoportját a két másik, halványabb csillaggal, ϵ és ζ -val, melyek 5-ös fényerősségűek.

Ebben és a következő két asteriumban—ahogy egy ízben korábban, a 15. asteriumnál—a hinduk eltávolodtak a zodiákustól, hogy a rendszerükbe foglalják az északi égbolt ragyogó csillagait, míg a kínai és az arab rendszerek megmaradtak az ekliptika közvetlen szomszédságában. A kínai rendszerben a 20. *sieu* (holdállomás) neve Nicu, és ez a Capricorni β csillagának felel meg (3), a Bak fejénél; az arab rendszerben a 22. *manzil* (ház) a Sa'd adh-Dhâbih, „az áldozó öröme”, ugyanezen csillagkép α és β csillagának (magnitúdójuk egyaránt 3.4).

23. Shravana, „hallás, fül”, a *shru*, „hallani” gyökből; másik neve *shronā*, mely előfordul a Taittiriya jegyzékében, talán ugyanazzal a gyökkel, de a szó jelent „sántát” is. Shravana három csillagból áll, melyek közül a középső a csomóponti csillag (V. 18), s mindhárom a Sas-csillagkép hátán és nyakán található, nevezetesen **Aquilae** α , β és γ ; α a főcsillag, 1-től 2 magnitúdó fényességig, míg β és γ 3-4 fényességűek:

Shravana 282°29' 29°54' É.

Aquila α 281°41' 29°11' É.

Minden forrás megegyezik a Shravana északi szélességének adatában, kivéve a Siddhanta Shiromani etc. 2°-kal kevesebb értéket ad meg, mint a mi értekezésünk, és a Graha Laghava 5°-kal kevesebbet.

Shravana ura Vishnu, és a szimbóluma az ő három lányoma, melyeket a hindu mitológia szerint maga mögött hagyott, ahogy keresztül lépdelt az univerzumon. A Shakalya viszont egy háromágú szigonyt társít Shravana-hoz. A Shravana elnevezés valószínűleg arra utal, hogy az asterium szimbóluma eredetileg a fül volt.

A kínai *sieu*, mely rangban megfelel a Shravana-nak, a Nü nevet viseli, és Aquari ϵ -nak felel meg (4.3). Az arab *manzil* Sa'd Bula', „a pusztító öröme”, vagy al-Bula', „a pusztító”, etc., és ugyanaz a csillag, tartalmazva Aquarii ϵ , μ (4.5), ν (5), vagy más források szerint Aquarii ϵ és μ (6), vagy μ és ν .

24. Shravishtha vagy Dhanishtha, a szó a felsőfokú alakja ugyanannak a gyöknek, melyből az előző asterium neve származott, és a jelentése valószínűleg „a leghíresebb”. Másik és hasonlóan gyakori neve a dhanishtha, ami szabálytalan felsőfoka a „vagyonos” jelentésű *dhanin* szónak. Az istenségek közül a *vászu*-k, a „ragyogók, jók” ennek az asteriumnak a vezetői. Ez a holdállomás négy csillagot foglal magában, vagy a Shakalya és a Khanda Kataka szerint ötöt; kétségtelen, hogy az előbbi az eredeti szám, mely már a Taittiriya Brahmana-ban is szerepel. A csillagcsoport jól látható a **Delfin**-csillagkép fején, amely a β , α , γ , δ Delphini csillagokból áll, melyek 3-4 fényerősségűek, és gyémánt ill. rombusz alakban helyezkednek el; a hinduk dob vagy konga alakban ábrázolják. A csomópont a β :

Shravishtha 296° 5' 35° 33' Dél.

β Delphini 296° 19' 31° 57' Dél.

A Shravishtha központi csillaga általunk megadott pozíciójának egyetlen eltérését a Graha Laghava közli, ahol ez 286°, a 290° helyett. Talán emiatt lett csomóponti csillag a ζ (5); kétségtelen, hogy ezzel együtt, a hasonlóságuk miatt is lehetett a négyes csoportból öt; ez csak fél fokkal van nyugatra a β -csillagtól.

A 24. arab *manzil* neve Sa'd as-Su'ud, az „örömök öröme”—azaz, a „legboldogabb”—összhangban van a hindu asterium nevével, ami valószínűleg nem véletlen. A két főcsillag azonban, mint már megjegyeztük, távol van egymástól, az arab holdállomás a β (3) és ξ (5.4) csillagokból áll, a Vízöntő bal vállánál, amihez néha hozzáadják a 46, vagy c1 Capricorni-t is (6). A kínai megfelelő *sieu*, Hiü, az első csillag, vagy β Aquarii.

25. Shatabhishaj, „akinek száz orvosa van”; a *shatabhisha*, amely az előbbi rontott változata, a későbbi forrásokban szerepel. Mint mondják, ez a holdállomás száz csillagból áll, melyek közül a legfényesebb (v. 19) a központi csillag. Ennek pozíciója megfelel a λ **Aquarii**-nak (4):

Shatabhishaj 319° 51' 0° 29' Dél.

λ Aquarii 321° 33' 0° 23' Dél.

Az asterium többi része a Vízöntő térdének és a kantájából kifolyó víznek a halványabb csillagaiból áll; a számuk természetesen nem száz, és nem lehet megkülönböztetni a csoport alakjától, ami egy kör. A Khanda Kataka, al-Biruni szerint csak egyetlen csillaggal jelöli a Shatabhishaj asteriumot, de ez valószínűleg az arab utazó tévedése: nem tudja kimutatni, hogy a Vízöntő mely csillagaiból áll ez a holdállomás.

A 25. asterium istensége, szinte valamennyi forrás szerint, Varuna, az adityák vezetője, majd később a vizek istene; a Taittiriya Sanhita ide sorolja Indrát, hasonlóan a 14. és 18. asteriumokhoz; ez valószínűleg csupán melléfogás.

A Graha-Laghava a Shatabhishaj központi csillagát pontosan az ekliptikára helyezi; a Siddhanta Shiromani etc. 20'-nél, 30' helyett, a déli szélességen.

Arab megfelelője Sa'd al-Akhbiyah, a „sátrak öröme”, ami három csillagot foglal magában a Vízöntő jobb csuklóján és kezén, vagyis γ (3), ζ (4), η (4) Aquarii, egy negyedikkel együtt, mely Ideler szerint a π (5). Mivel azonban a 23. kínai holdállomás, Goei, határozottan Aquarii α (3), egy olyan csillag, melyet a másik hárommal egy csoportba helyeztek, hajlunk arra, hogy az asterium eredetileg α , γ , ζ , η volt.

Ford.: Z.T.Cs

Forrás: *Translation of the Surya-Siddhanta*, E. Burgess, New Haven, 1860 (archive.org)

Ford. megj.: jelenleg a Vegát a Bak 15°04'-nél, az Altairt a Vízöntő 1°33'-nél találhatjuk, és az arab csillagászok a Vegát „Hulló Sasnak”, az Altairt vagy Atairt „Repülő Sasnak” nevezték, mintha egyaránt az Aquila csillagképhez tartoznának (a Bode-féle atlaszban a Lyra/Lant a Vulture/Sólyom csillagképpel együtt szerepel, ld. alább). Természetesen a görög, latin, arab csillagnevek nem jöhetnek számításba a régi, sztyeppei népeknél, inkább a kínai csillagképek, melyek ismerete megvolt az onogur-bolgároknál, akik a kínai zodiákus-jegyek szerint számolták az éveket (O. Pritsak: *Die Bulgarische Fürstenliste*, 1955). Ld. modern adatok Klepešta-Rükl: *Csillagképek atlasza*, Bp., 1978, és alább Nakshatra, Wikipedia 2008, Varahamihira: *Brihat Jataka*, Madras, 1905, és egy gépiratos fordításból, vmint Z.T.Cs.: Krónikai ősnévsorunk, mint Hadak útja, ZMTE, *Acta HHT*, 2021/3, Tehénpásztor és Szövölány, 2022/1).

Varahamihira: Brihat Jataka, részlet (sziderikus adatokkal)

„Az a személy, akinek születésekor a Hold áthalad a **Shravana** (22.) holdállomáson, gazdag, művelt és híres lesz, a házastársa pedig nagylelkű.”

„Akinek születésekor a Hold áthalad a **Dhanishta** (23.) holdállomáson, nagylelkű, gazdag adakozó és bátor lesz, és szeretni fogja a zenét.”

„Az a személy, akinek születésekor a Hold a **Satabhishak** (24.) holdállomásnál van, durva beszédű és őszinte lesz, szomorúságtól fog szenvedni, le fogja győzni az ellenségeit, meggondolatlan lesz a munkájában, és a saját útját járja.”

22. Shravana (A Meghallgató)

Nyugati csillagmegfelelője: α, β, γ Aquilae

Ura: Chandra (Hold)

Szimbóluma: a fül vagy három lábnyom

Istensége: Visnu, a világegyetem fenntartója

Indiai zodiákus (sziderikus): Makara $10^\circ - 23^\circ 20'$

Nyugati zodiákus (tropikus): Aquarius $6^\circ - 19^\circ 20'$

Jelentései: A Hold a Shravana-állomásnál olyan személyt jelez, aki jó a meghallgatásban és a tanulásban, tudást és információt keres. Értelmes és bölcs, jó tanár és tanácsadó, és jó a társalgásban, de lehet bőbeszédű és nyughatatlan is. Érdeklí a múlt és a saját hagyományai, és az utazás. Nehézségei és csalódásai lehetnek a korai életszakaszában. Bicegés vagy valamilyen más, furcsa testtartás is jellemezheti.

23. Shra Vishtha, vagy Dhanishta (A Leggazdagabb)

Nyugati csillagmegfelelője: α - δ Delphini

Ura: Mangala (Mars)

Szimbóluma: a dob vagy a furulya

Istensége: a 8 vászu, a földi bőség istenei

Indiai zodiákus: Makara $23^\circ 20' -$ Kumbha $6^\circ 40'$

Nyugati zodiákus: Aquarius $19^\circ 20' -$ Pisces $2^\circ 40'$

Jelentései: A Hold a Dhanishtha-állomásnál olyan személyt jelez, aki anyagi gazdagsággal és birtokkal rendelkezik. Szüksége van hírré és elismerésre, és jó vezető, de kapzsi és öntelt is lehet. Kedveli a zenét, táncot és az utazást. Lehetnek válási nehézségei.

24. Shatabhisaj (A Száz Gyógyító)

Nyugati csillagmegfelelője: γ Aquarii

Ura: Rahu (Északi, felszálló holdcsomópont)

Szimbóluma: üres kör, 1,000 virág vagy csillag

Istenség: Varuna, a kozmikus vizek, ég, föld istene

Indiai zodiákus: $6^\circ 40' - 20^\circ$ Kumbha

Nyugati zodiákus: $2^\circ 40' - 16^\circ$ Halak

Jelentések: A Hold a Satabisaj-állomásnál olyan személyt jelez, aki jó gyógyító vagy orvos, és aki misztikus, meditatív, filozofikus, tudós és látnok. De lehet zárkózott, visszahúzódó, szeszélyes, kedvetlen, önfejű és dogmatikus; akadályok a kapcsolatokban és a házasságban.

* * *

22. Shravana (Bak 10° – 23° 20')

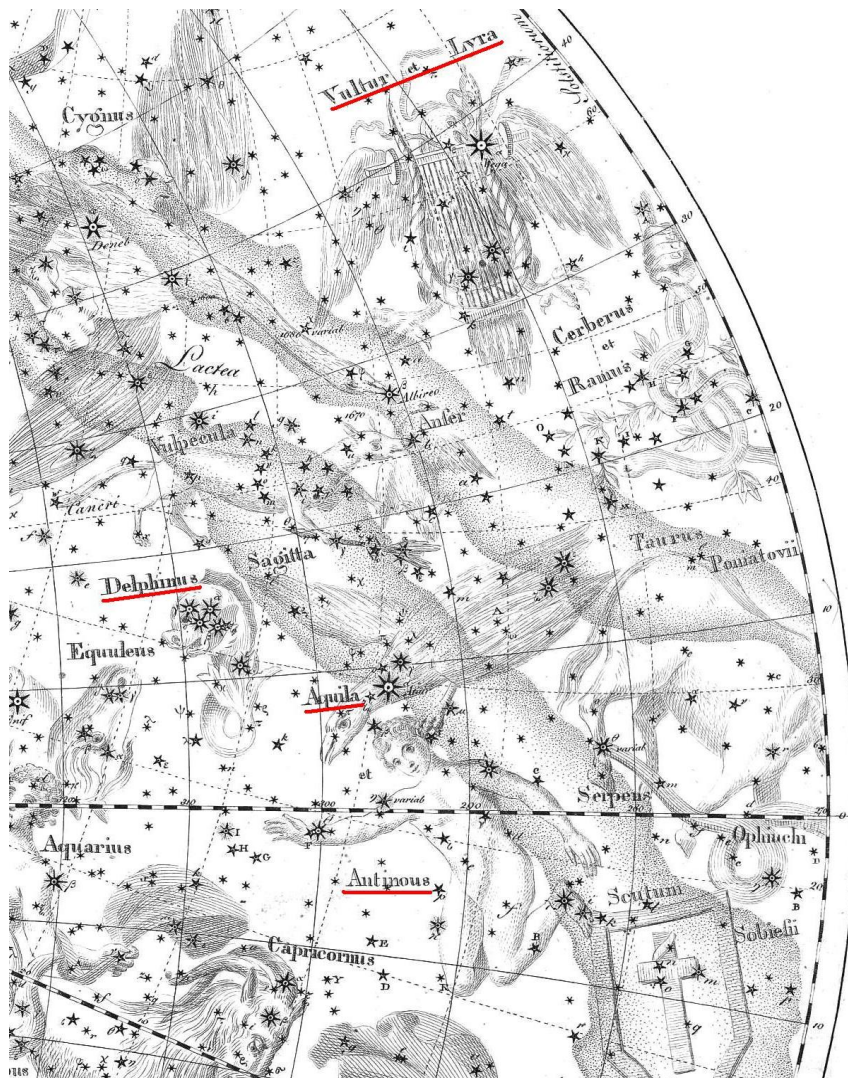
A tanulás csillaga. Szimbóluma: a három lányom. Ideái: a hallás szerve, hallóképesség, hallani, hallgatózni, tanulni, figyelni, szótfogadni, tanult, iskolázott, művelt, képzett, a tanulás, tanulmányozás, intellektuális törekvés. Meghallgatni, észrevenni és ebből tanulni, tájékoztatni, közölni, felvilágosítani, oktatni, elmondani, elbeszélni. Ünnepeletnek, ismertnek lenni. Szájhagyomány, kinyilatkoztatás, tudósítás, szóbeszéd, hír, újság, értesülés, szavak, szótár, nyelvek. Tanuló, tanítvány, követő, sajátjaként felfog, sajátjának tulajdonít. Halad, közelít, jár. Magatartás, járás, sántítás, nyomorekság. Folyam, áradat, zuhatag, kifolyás, a vizelet távozása. Az emberi testben: a fül.

23. Dhanistha (v. Shravistha) (Bak 23° 20' – Vízöntő 6° 40')

Az összhang csillaga. Szimbóluma: a dob. Ideái: párt képezvén az előbbivel, magában foglalja annak jelentéstartalmát is. Továbbá: ének, hangsúlyozó kiejtés, zengzetes beszéd, zene, hangjegy, dallam, visszhang, hangzat, zengzet, szavalt. Jólét, drágakövek, ékszerek, kincsek, valamint minden, ami párás, nyirkos és mocsaras. Valaminek a hátsó része. Az emberi testben: a hát.

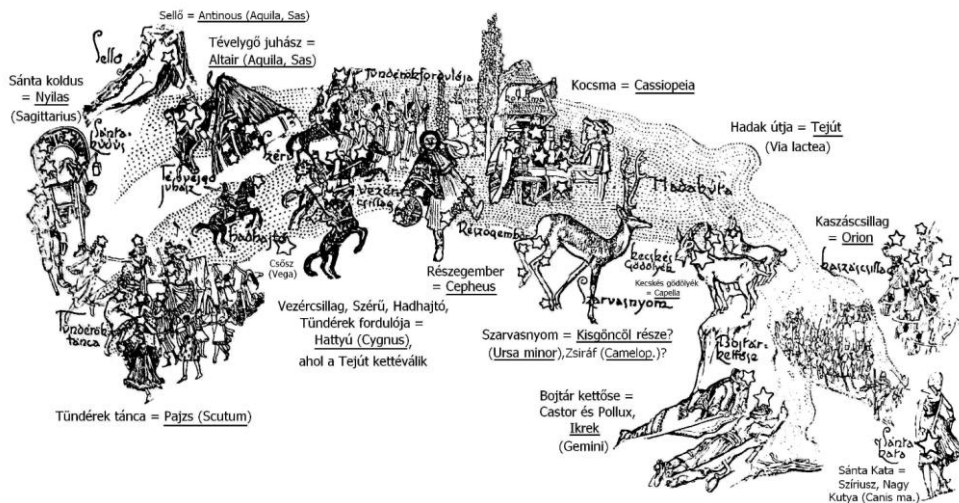
24. Satabhisaj (Vízöntő 6° 40' – 20°)

Az elleplezés csillaga. Szimbóluma: zárt kör. Ideái: fedni, rejtteni, titkolni, eldugni. Ellenző, fátyol, kerítés, zárnai, akadályozni, korlátozni, hátráltatni, visszatartani, elhárítani, távoltartani, megtiltani. Betakart, körülvevett, bezárt, gátolt, fogoly. Környezet, burkolat, égbolt, óceán, tó, tartály, víztároló, korsó, víz, légköri nedvesség, pára, eső. Gonosztól oltalmazó, ellenséggel szemben védelmező, menedék, biztonság, páncél, pajzs, ruházat, köpeny. Gyógyító, orvos, gyógyszer, bot, szeszes ital, vízkóróság, paralízis, gyógyíthatatlan betegség. Tőr, hurok, csapda, verem. Az emberi testben: az állkapcsok.

„Sudhana és Manohara” csillagai, másképp a kínai **Tehénpásztor** és **Szövőlány**, a japán **Hikoboshi** és **Tanabata**,

ill. a magyar **Tévelygő Juhász** és **Sellő** égi megfelelői a nyugati csillagterképen (részlet, J.E. Bode: *Uranographia*, Berlin, 1801): fent a Lyra/Lant a **Vegával** és a Vultur/Sólyom, alattuk a Tejút kettős szalagja, az Aquila/Sas az **Altairral**, a Delphinus és Antinous (az utóbbi késő római elnevezés), melyek kb. a 22/23. nakshatrával, az indiai Shravana és Dhanistha holdállomásokkal azonosak — ez azt jelenti, hogy a régi, asztrális-szellemi látásban (clairvoyance, second sight) az égnek ebben a térségében észlelték a Sudhana-legenda szellemi lényeit, „viszonyaikat” s ezeket valami okból összefüggésbe

A magyar néphagyomány rekonstruált csillagterképe (Wigand 1915, Nagy Sándor rajza), lent kiemelve a Tejút, balra a *Tévelygő Juhász* (Altair) és a *Sellő* (itt az Antinous, de valószínűbb, hogy a magyar Sellő/Vizitündér eredetileg a Delfin vagy a Vega csillagoknak felelt meg, mint Kínában, ahonnan hun, ogur közvetítéssel kerülhetett a magyarsághoz, a honfoglalás előtti századokban, talán más csillagképek elnevezéseivel együtt—Z.T.Cs.)